

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie soudobé dějiny

Bc. Jakub Seiner

Izraelské výcvikové tábory v Československu

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. et. Mgr. Jaroslav Vaňous**

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Jakub Seiner

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce Mgr. et. Mgr. Jaroslavu Vaňousovi za podnětné rady a cenné připomínky, které mi pomohly při zpracovávání mé diplomové práce. Dále bych zde rád poděkoval za pomoc a ochotu pracovníkům Židovského muzea v Praze.

OBSAH

ABSTRAKT	5
0. ÚVOD	7
1. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VZNIKU STÁTU IZRAEL	8
1.1. Stručný nástin vývoje do roku 1945	8
1.2. Přehled situace po roce 1945	15
1.3. Vznik Státu Izrael	16
1.4. Vývoj ozbrojených složek	18
2. ČESKOSLOVENSKO V LETECH 1945-1948	22
2.1. Nástin politicko-společenské situace v ČSR v letech 1945-1948	23
2.2. Mezinárodní postavení ČSR	34
2.3. Československo a Židé	36
2.3.1. Vystěhovalectví do Izraele	41
3. ČESKOSLOVENSKO A IZRAEL	44
3.1. Československá podpora vzniku Izraele	45
3.2. Vztahy ČSR a Izraele	45
3.3. Dodávky zbraní	50
3.4. Výcvikové tábory	52
4. METODOLOGIE	57
5. ČESKOSLOVENSKÁ PODPORA IZRAELE OČIMA ÚČASTNÍKŮ VÝCVIKOVÝCH TÁBORŮ	59
6. ZÁVĚR	67
PRAMENY A LITERATURA	70

ABSTRAKT

Následující diplomová práce se zaměřuje na Československo a nově vznikající stát Izrael. Nastiňuje historické souvislosti vzniku státu Izrael a soustředí se na vývoj ozbrojených složek. Uvádí situaci v Československu v těsně poválečných letech a zmiňuje specifické postavení židovské menšiny. Popisuje mezinárodní politickou situaci, zaměřuje se na vzájemné vztahy těchto dvou států a sleduje roli Československa při vzniku státu Izrael. Zabývá se izraelskými výcvikovými tábory, které nově vznikající stát podporovaly. Skrze životopisná vyprávění pamětníků pak sleduje motivace vedoucí k aktivnímu se zapojení do činností, které přispěly k podpoře zrodu státu Izrael.

Klíčová slova: izraelské výcvikové tábory, vznik státu Izrael, Československo a Izrael

ABSTRACT

The following thesis is focused on Czechoslovakia and an establishment of the State of Israel. It outlines the historical context of the state of Israel and focuses on the development of the armed forces. It describes the situation in Czechoslovakia in the post-war years and mentions the specific situation of the Jewish minority. It describes the international political situation, focusing on the relations between these two countries and monitors the role of Czechoslovakia in the establishment of the state of Israel. It deals with Israeli training camps that support emerging state. By analyzing biographical narratives of witnesses describes the motivation for active involvement in activities which helped to promote the birth of the State of Israel.

Keywords: Israeli training camps, establishment of the State of Israel, Israel and Czechoslovakia

0. Úvod

Následující diplomová práce se zaměřuje na problematiku izraelských výcvikových táborů na československém území. Téma práce je velmi zajímavé hned z několika důvodů. Obrat ve vztazích mezi Izraelem a Československem způsobil, že tato problematika zůstala až do roku 1989 utajena. Československá angažovanost při vzniku státu Izrael se z politických důvodů téměř vůbec historiografie nereflektovala. O vojenské pomoci Československa státu Izrael existuje řada článků, či studií, tématem se zabývali zejména K. Kaplan, V. Šlosar, J. Dufek a I. Pejčoch. K této problematice byla také vydána edice dokumentů: *Československo a Izrael 1945-1956*, které se zaměřují na vybrané kapitoly vztahů obou států. K uvedené problematice existuje také řada archivních materiálů, zejména fondů Archivu bezpečnostních složek, který disponuje celým fondem 425 Hagana. Mezeru v historiografickém výzkumu daného období spatřuji v absenci reflexe orálně historického materiálu, kterým disponuje Židovské muzeum v Praze. Se vzpomínkami pamětníků výrazněji pracuje pouze jediná publikace, a to od autorů Milan Malý, Bohuš Trnka- *Izraelští letci v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek a dokumentů k 50. výročí vzniku svobodného Státu Izrael a výcviku jeho vojenských letců*. Vzpomínky pamětníků zde však nejsou dostatečně analyzovány, v publikaci jsou dále uváděny zkrácené výtahy rozhovorů poskytované pamětníky dennímu tisku, které samozřejmě neodpovídají požadavkům pro orálně historický výzkum. S tímto problémem jsem se musel vypořádat při samotném vzniku diplomové práce. Jelikož se mi nepodařilo kontaktovat žádného pamětníka účastníčího se výcviku v Československu, musel jsem pracovat s materiály již nahranými.

Diplomová práce se dělí na dvě části na teoretickou část a na část empirickou. V první teoretické části se zaměřuji na historický nástin událostí, které provázely vznik státu Izrael. Zabývám se podrobněji vývojem ozbrojených složek, neboť ty se ukazovaly jako klíčové, při vzniku židovského osídlení, jež vyústilo ve zrod samostatného židovského státu Izrael v roce 1948. Dále se zde věnuji také zkoumání vztahu Československa a sionistické myšlenky po roce 1945, kdy hrálo Československo klíčovou roli při vyzbrojování Izraele potřebným vojenským vybavením. Zkoumal jsem materiály Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Archivu bezpečnostních složek, fondy Národního archivu a zejména rozhovory s pamětníky, které mi byly poskytnuty z archivu Židovského muzea v Praze. Téma práce bylo pro mě velmi atraktivní, je zde velice zajímavý pohled na změny, které se udály ve vztazích obou zemí. V diplomové práci se pokusím odpovědět na

následující výzkumné otázky: Jakou roli hrály izraelské výcvikové tábory na území Československa a proč se na území Československa nacházely, jaká byla motivace československých občanů na aktivní podpoře vzniku státu Izrael a jaký dopad na jejich další život měla účast v izraelských výcvikových táborech.

1. Historické souvislosti vzniku státu Izrael

Následující kapitola přináší stručný přehled významných událostí, které předcházely vzniku Izraele. Ve zkratce se budu zabývat také vývojem ozbrojených složek jednotlivých období.

1.1. Stručný nástin vývoje do roku 1945

Sepětí židovské víry a izraelské země prostupuje celými dějinami. Avšak až v druhé polovině 19. století toto pouto krystalizuje do určitější podoby, kdy se sionismus stává politickým hnutím s jasně vymezeným cílem- vznik židovského státu. Sionismus je složitý fenomén, který v sobě kombinuje řadu faktorů a paradoxů. Sionismus navazuje na historické a náboženské tradice, současně se v něm snoubí myšlenky liberalismu, nacionalismu a v neposlední řadě představuje možnost, jak se vypořádat s nepřítelů úspěšnou integrací do většinové společnosti, jejímž výrazem byla silící vlna antisemitismu.¹ Nejvýznamnější postavou politického sionismu je Theodor Herzl, který v roce 1896 vydává spis *Židovský stát*. Ve své předmluvě k dílu autor mimo jiné uvádí: „*Myšlenka, které se v tomto spise věnuji, je prastará. Je o vytvoření židovského státu. Světem se rozléhá křik namířený proti Židům, který tuto dřímající myšlenku probouzí.*“² V další části svého spisu Herzl reflektuje situaci Židů následujícími slovy: „*Tíseň Židů lze stěží popřít. Ve všech zemích, kde žije vyšší počet Židů, je více či méně pronásledují. Ve skutečnosti se k jejich neprospěchu téměř všude ruší rovnoprávnost, pokud ji zákon vůbec zaručuje.*“³ Otázkou židovské emancipace se v 19. století ještě před Herzlem zabývali například Moses Hess, či Leo Pinsker, jehož dílo dalo vzniknout hnutí Lásky k Sionu.⁴ Byl to však Herzl, kdo praktickými kroky přiblížil realizaci sionistického cíle. Roku 1897 se v Basileji konal první ustavující kongres Světové sionistické organizace, na němž byl přijat

¹ Avineri Š., Zrození moderního sionismu, s. 15-20

² Herzl T., Židovský stát, Pokus o moderní řešení židovské otázky, s. 40

³ Ibid., s. 57

⁴ Sadek V., Židé, dějiny a kultura, s. 31

tzv. Basilejský program, který upřednostňoval zřízení židovského státu na území Palestiny před ostatními alternativami. Dříve se ještě uvažovalo o možném vzniku státu například na území Ugandy, či Argentiny, nicméně tyto úvahy byly zavrhnuty.⁵ Sionismus nikdy nebyl a není akceptován celou židovskou společností, podstatná část ho odmítala a dosud odmítá.⁶ Samotný sionismus není jednotné hnutí, v jeho rámci existuje řada odnoží a skupin s odlišnými pohledy na plány a prostředky vedoucí k uskutečňování hlavního sionistického cíle.

Sionistickým snahám se otevřely nové možnosti v průběhu první světové války. Britská administrativa byla sionistům částečně příznivě nakloněna. Dne 2. listopadu roku 1917 zaslal ministr zahraničních věcí lord Balfour otevřený dopis představenému anglických židovských obcí baronu Rotschildovi,⁷ který vešel ve známost jako Balfourova deklarace, v textu se mimo jiné uvádí: „*His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object.*“⁸ Balfourova deklarace se záměrně vyhýbá použití jasného termínu židovský stát, místo toho v ní zaznívá označení židovská národní domovina, což je poněkud širší a nejasnější termín. I přes nejasné formulace v ní obsažené, představuje Balfourova deklarace významný impuls pro budování židovského státu. Nicméně již před jejím vydáním přicházeli židovští imigranti na palestinské území. Židé přicházeli do Izraele v přistěhovaleckých vlnách nazývajících se alije. V období vydání Balfourovy deklarace žilo ve Svaté zemi asi 85tisíc až 100 tisíc Židů.⁹ Britové získali v roce 1922 od Společnosti národů oficiální mandát pro správu Palestiny.¹⁰ Deklarace podnítila další, v pořadí již třetí aliju, lze ji vymezit lety 1919-1923. Slibně vypadající situace se však začala komplikovat, protože zájmy sionistů se střetly se vzrůstajícím se poněkud opožděným arabským nacionalismem, podněceným také přistěhovalectvím do Palestiny. Ve 20. letech 20. století proběhly vážné konflikty mezi Židy a Araby, prvním z vážných střetů proběhl v roce 1920 na popud Mohameda Amina al-Husajního, který se o rok později stává nejvyšším muftím v Jeruzalémě. Al-Husajní se ocitl ve významné pozici, z níž nadále mohl ovlivňovat arabské obyvatelstvo a dále ho podněcovat v jeho protižidovském zapálení. Muftí násilí necílil pouze do řad sionistů, jeho

⁵ Mendel M., Náboženství v boji o Palestinu, s. 21

⁶ Laquer W., Mění se tvář antisemitismu, od starověku do dnešních dnů, s. 157

⁷ Johnson P., Dějiny židovského národa, Praha, s. 414-415

⁸ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/baltoc.html>, navštíveno dne 1.12. 2014

⁹ Johnson P., Dějiny židovského národa, s. 415

¹⁰ Schubert K., Dějiny Židů, Historie, náboženství, antisemitismus, s. 118

oběťmi se také stávali arabští představitelé s umírněnými názory na řešení sporů se sionisty.¹¹ Na arabské násilnosti reagovala britská vláda vydáním tzv. Bílé listiny (či Bílé knihy), což byl dokument regulující z finančního hlediska židovské přistěhovalectví do Svaté země. Imigranti museli prokázat vlastnictví určitého finančního obnosu.¹² I přes překážky kladené britskou správou pokračovalo sionistické úsilí o vytvoření židovského státu. I nadále do Izraele proudili přistěhovalci a sionistické organizace skupovaly půdu, na níž rostly nové osady.¹³ Zájmy sionistů reprezentovala v roce 1929 nově vzniklá Židovská agentura, která se měla stát reprezentantkou židovského národa. Skládala se proto ze zástupců všech Židů sympatizujících s vybudováním Židovské národní domoviny v Palestině. Jejími členy se tak stali nejen Židé z Palestiny, ale přední židovští představitelé z Velké Británie a USA a dalších států.¹⁴

Vydáním Bílé listiny se násilnosti zastavit nepodařilo, v roce 1929 střety vypukly s ještě větší silou. Dočasnou snahou jak zamezit eskalaci a dalším konfliktům bylo vydání tzv. Passfieldovy bílé listiny z roku 1930, avšak nařízení z ní vyplývající neměly dlouhého trvání, zanedlouho byla jejich platnost zrušena¹⁵. Nepokoje z roku 1929 prohloubily názorové rozdíly v sionistickém hnutí, posílily pozice kritiků dosavadního přístupu, v jejichž čele stál Vladimír Žabotinskij. Revizionisté získávali podporu mezi židovskou populací díky jejich výrazně protibritskému naladění. Kromě přístupu k mandátní správě se revizionisté vyhraňovali proti přílišnému levicovému ladění sionistické organizace.¹⁶ Vrcholem rozchodu revizionistického křídla sionismu s oficiální linií sionistických kruhů bylo vytvoření Nové sionistické organizace ve Vídni roku 1935.¹⁷ Razantnější postup revizionistů však byl také ovlivněn dalšími okolnostmi, kdy se zhoršovala pozice Židů v Evropě. Nová sionistická organizace zanikla v roce 1946, protože se pod tlakem událostí sloučila s majoritním sionistickým hnutím.¹⁸

Události spojené s nástupem nacismu v Německu podnítily další masové přistěhovalectví do Palestiny, v letech 1933-1935 došlo ke zdvojnásobnění počtu židovského obyvatelstva v Palestině. Dělo se tak v souladu se závěry 18. sionistického

¹¹ Johnson P., Dějiny 20. století, s. 468

¹² Zouplna Jan, Od jišuvu k Izraeli, Formování izraelských mocenských elit 1919-1949, s. 27

¹³ Black I., Morris B., Mossad, Izraelské tajné války, s. 22-23

¹⁴ Gilbert M., Izrael, Dějiny, s. 73

¹⁵ Čejka M., Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu, s. 47-48

¹⁶ Zouplna Jan, Od jišuvu k Izraeli, Formování izraelských mocenských elit 1919-1949, s. 180

¹⁷ Turner E., Dějiny státu Izrael, s. 63

¹⁸ Mendel M., Náboženství v boji o Palestinu, s. 69

kongresu z roku 1933 odehrávající se v Praze. Na kongresu zazněl požadavek, aby Židovská národní domovina byla v Palestině vybudována „co možná nejrychleji a v co největším měřítku.“¹⁹ Životní podmínky se pro Židy v Evropě, zejména pak v Německu, začaly rapidně zhoršovat od roku 1933. Postupná snaha nacistického Německa vyčlenit židovskou populaci z veřejného života gradovala vyhlášením norimberských zákonů 15. září 1935. Uvedení zákonů v platnost spolu s dalšími nařízeními a vyhláškami definitivně vydělilo židovské občany z německé společnosti.²⁰ Útoky proti Židům vyústily 10. listopadu 1938 v tzv. Křišťálovou noc, při níž nacistické oddíly SA rozpoutaly pogrom na Židy na celém území německé říše, která v této době zahrnovala již připojené Rakousko a československé pohraničí. Při křišťálové noci nacisté vypalovali synagogy, demolovali židovské obchody a byty, tisíce Židů bylo zatčeno a odvečeno do koncentračních táborů a 91 z nich řádění nacistů nepřežilo. Takový výbuch násilí byl varováním pro židovské obyvatelstvo a zároveň důkazem, jakým směrem se bude nadále ubírat vztah nacistů k židovské populaci.²¹ Němečtí Židé byli ve svém záměru opustit nacistický stát podporováni oficiálními představiteli Německa. Německá vláda předpokládala, že právě tímto způsobem se zbaví židovského obyvatelstva. Dokonce ve snaze urychlit vystěhování došlo ke snahám kontaktovat organizace jišuvu a také je otázkou, jaký skutečný důvod měla cesta A. Eichmanna do Palestiny, kde byl roku 1937 zatčen a Brity vypovězen.²² Ve stejné době také propuklo rozsáhlé povstání Arabů, konkrétně v dubnu roku 1936, známé jako Arabská revoluce.²³ V tomto roce vyhlásili Arabové v Palestině všeobecnou generální stávkou, která přerostla v ozbrojené incidenty a v otevřené povstání. Vůdčím představitelem Arabů a iniciátorem nepokojů se v roce 1936 stal Nejvyšší arabský výbor, v jehož čele stál známý podněcovatel židovsko-arabských konfliktů, jeruzalémský muftí Al-Husajní. Cílem arabských snah bylo zastavit židovské přistěhovalectví a odprodej půdy sionistům.²⁴ Arabská stávka poškozovala jak židovskou tak i arabskou ekonomiku. Palestinským Arabům se dostávalo podpory z okolních arabských států, a to jak politické, tak částečně i vojenské a finanční. Dobrovolníci účastníci se bojů přicházeli pomoci například ze Sýrie a z Iráku a dalších zemí. Arabské státy se také podílely na financování povstání. Přesto nezabránilly propadu arabské ekonomiky v důsledku stávky a povstání.²⁵ Dlouho trvajících

¹⁹ Gilbert M., Izrael, Dějiny, s. 85

²⁰ Cuhra J. a kol., České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918, s. 74

²¹ Více viz. Gilbert M., Křišťálová noc, Předehra záhuby

²² Krupp M., Sionismus a stát Izrael, s. 95-96

²³ Čejka M., Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu, s. 48

²⁴ Terner E., Dějiny státu Izrael, s. 64-65

²⁵ Muzikář J., Palestinská otázka, s. 126-128

nepokoje se jen velmi těžko potlačovaly, a proto začala mandátní správa s jišuvem spolupracovat. Mandátní správa se uchýlila dokonce i k podpoře Hagany, oficiálně však i nadále zůstávala nelegální organizací. Navýšily se také stavy židovské policie z 3500 mužů na 5000 policistů.²⁶

Reakce britské mandátní správy nenechala na sebe dlouho čekat. Britové do neklidné oblasti Palestiny vyslali speciální komisi, v jejímž čele stál Earl Peel. Peelova komise měla za úkol prošetřit nedávné události a navrhnout další postup.²⁷ Další restriktivní opatření ze strany Britů přišlo v období před druhou světovou válkou. Velká Británie se snažila zklidnit dění v regionu a také si příznivě naklonit arabské státy, jež měly svým vývozem ropy klíčový strategický význam. V květnu roku 1939 byla vydána další Bílá kniha, což znamenalo razantní omezení počtu židovských imigrantů do Palestiny. Povolená kvóta představovala umožnit přistěhování 75 tisícům židovských imigrantů během následujících pěti let, přičemž další přistěhovalectví se mělo dále uskutečňovat pouze s arabským souhlasem.²⁸ Ben Gurion k dokumentu poznamenal: „*zasadila židovskému národu v nejtragičtější hodině jeho historie krutou a neospravedlnitou ránu.*“²⁹ Vydáním Bílé knihy prakticky Britové zrušili Balfourovu deklaraci. Představitelé jišuvu se museli přizpůsobit novým okolnostem při pokračujícím budování Židovské národní domoviny. Problematické se stalo zejména přistěhovalectví, jelikož počty imigrantů stanovené v Bílé knize naprosto nedostačovaly, odehrávala se napříště většina vstupů přistěhovalců do Palestiny ilegální cestou. Tato přistěhovalcká vlna získala označení Alija bet a probíhala v letech 1939-1948.³⁰ Situaci nadále ještě ztěžoval fakt, že se Židé mohli usazovat a budovat nové osady pouze v úzkém pruhu území táhnoucím se mezi městy Zichron Jaakov a Rehovot.³¹ Přistěhovalectví však neomezovala jen Velká Británie, k podobnému kroku se uchýlila řada dalších států snažící se zamezit velkému přísunu imigrantů ze stále nebezpečnější Evropy.³² USA i přes slovní podporu prezidenta Roosevelta vyjadřovanou Židům, nepodnikly žádné praktické kroky k umožnění židovského přistěhovalectví na své území. Dokonce došlo v průběhu válečného konfliktu k jednání

²⁶ Ibid, s. 131

²⁷ Krupp M., Sionismus a stát Izrael, s. 97

²⁸ Johnosn P., Dějiny 20. století, s. 409

²⁹ Black Ian, Morris Benny, Mossad, Izraelské tajné války, s. 48

³⁰ http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Immigration/Aliyah_during_war.html, navštíveno dne 12.1. 2015

³¹ Blumberg A., The History of Israel, s. 60

³² Čejka M., Dějiny moderního Izraele, s. 30

Spojených států a Británie, na němž se zástupci výše uvedených států dohodli, že se nebudou navzájem kritizovat a poukazovat na nečinnost v tomto ohledu.³³

Vypuknutím druhé světové války 1. září 1939, kdy Německo bez předchozího oficiálního vyhlášení války přepadlo Polsko³⁴, se změnila i situace v Palestině. I nadále pokračovala snaha ilegálně dopravit do Svaté země co nejvíce uprchlíků. Výstižně situaci, v níž se již nalézal, shrnul David Ben Gurion, když prohlásil: „*Musíme podporovat armádu, jako kdyby žádná Bílá kniha nebyla, a bojovat proti Bílé knize, jako kdyby žádná válka nebyla.*“³⁵ Loajalita zachovávaná vůči britské správě se tedy nevztahovala na restriktivní opatření zaměřené proti přistěhovalcům. Avšak ne všechny proudy sionismu vyznávaly stejnou politickou linii. Část radikálních revizionistů pokračovala v ozbrojeném boji i proti britským vojenským jednotkám.

Postupující německá armáda v severní Africe donutila Brity ke spolupráci s židovskými představiteli v Palestině. Nicméně i v období spolupráce, které intenzivně probíhalo mezi lety 1941-1942, pokračovala britská restriktivní politika k židovskému přistěhovalcům a k vyzbrojování ilegálních židovských organizací.³⁶

Sionistické kruhy reagovaly na první zprávy přicházející z okupované Evropy ohledně nacistických táborů v květnu roku 1942 mimořádným sionistickým kongresem v New Yorku v hotelu Biltmore.³⁷ Na konferenci získalo většinu radikální stanovisko zastávané předsedou exekutivy Židovské agentury D. Ben Gurionem a výsledkem sjezdu bylo přijetí tzv. Bilmorského programu. V jeho rámci byla odsouzena Bílá kniha a veškeré omezení přistěhovalcům a také v něm byla prohlášena Palestina za „Židovské společenství“, což představovalo pouze jiný výraz pro nezávislý samostatný stát.³⁸ Idea samostatného židovského státu se tedy po přijetí Bilmorského programu stává oficiální sionistickou politikou. Nejvýznamnějším faktorem sionistické politiky nadále zůstává snaha dostat za každou cenu co nejvíce evropských židovských uprchlíků na mandátní území. Britové se i ve válečných letech pokoušeli zamezovat přílivu imigrantů do země. Židé prchající z Evropy museli často využívat ke své záchraně i chatrných a nevyhovujících plavidel, které je měly dovést do bezpečí. I když však přečkali

³³ Johnosn P., Dějiny 20. století, s. 409

³⁴ Cuhra J. a kol., České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918, s. 103

³⁵ Black Ian, Morris Benny, Mossad, Izraelské tajné války, s. 48

³⁶ Shapira A., Israel : A History, s. 88

³⁷ Blumberg A., History of Israel, s. 63-64

³⁸ Shapira A., Israel: A History, s. 89

nebezpečnou cestu vedoucí k palestinským břehům, ještě to neznamenal definitivní záchranu. Britská armáda kontrolovala palestinské pobřeží a zadržovala lodě s ilegálními imigranty. Britská vláda také vyvíjela tlak na okolní státy, zejména na Turecko, aby přitvrdilo svůj dosavadní benevolentní přístup a znemožňovalo lodím převážející uprchlíky do Palestiny proplouvat Bosporem.³⁹ Řada lodí tak byla nucena vrátit se zpět na moře, aniž by jim bylo umožněno dovézt cestující do cíle jejich cesty. Lodě byly často ve velmi špatném technickém stavu, a proto bylo krajně riskantní nutit jejich posádky k cestě zpět. Britové také zřídili pro ilegální přistěhovalce internační tábory na ostrově Mauricius v Indickém oceánu. V případě lodi Patria se členové Hagany dopustili katastrofálního omylu, když chtěli loď poškodit a zamezit tak transportu cestujících na ostrov Mauricius. Nálož, která měla loď poškodit, se ukázala příliš silnou a loď se potopila, což mělo následek 250 mrtvých.⁴⁰ Tragický osud potkal loď Strumu se 769 lidmi na palubě převážející ilegální přistěhovalce do Palestiny, kdy jí Turecko nepovolilo pokračovat v cestě, a musela se vrátit do Černého moře, kde ji omylem potopila sovětská ponorka.⁴¹ Přes veškerá úskalí se díky práci představitelů jišuvu a dalších sionistických organizací podařilo zachránit tisíce lidí z válkou zmítané Evropy.

Reakce Arabů nejen v Palestině, ale i v okolních státech byly značně rozdílné. Je nutné poznamenat, že většinou zastávali proněmecké postoje, protože ve válce spatřovali možnost oslabit Francii a Velkou Británii, které ovládaly blízkovýchodní oblast a neohodlaly přiznat úplnou nezávislost jednotlivým arabským státům.⁴² Zde se uplatňovala nacistická propaganda využívající nacionalistické tužby po vlastních státech bez vlivu koloniálních mocností. Jako hlavní stoupenec nacistického Německa se již od počátku konfliktu projevil velký jeruzalémský muftí Al-Husajní. Jak bylo poznamenáno výše, již v předválečném období musel utéct z Palestiny do Iráku a později do Německa, kde spolupracoval s nacisty. Al-Husajní spolupracoval při vytvoření divize SS Handžar, v níž většinu rekrutů tvořili bosenští muslimové.⁴³ Avšak postoje Al-Husajního byly částí palestinských Arabů odmítnuty a palestinští Arabové v celku zůstávali loajální k britské vládě. Nedošlo zde k problémům, jako například v Egyptě, či Iráku, kde při vypuknutí protibritského povstání zastával právě Al-Husajní ne nevýznamnou roli.⁴⁴ Povstání vedené

³⁹ Gilbert M., Izrael dějiny, s. 112-113

⁴⁰ Ibid, s. 117

⁴¹ Čejka M., Dějiny moderního Izraele, s. 31

⁴² Muzikář J., Palestinská otázka, s. 145

⁴³ Čejka M., Encyklopedie blízkovýchodního terorismu, s. 71

⁴⁴ Čejka M., Encyklopedie blízkovýchodního terorismu, s. 78-79

Rašidem Alí al-Gajláním bylo poraženo, ale do jisté míry přineslo komplikace pro situaci Arabů v Palestině. Jeden z mála prosionisticky smýšlejících britských politiků W. Churchill několikrát během války v situacích týkajících se Židů a Arabů prohlásil: „*Arabové pro nás neudělali kromě povstání v Iráku nic.*“⁴⁵ V říjnu 1944 se političtí představitelé arabského světa sešli v Alexandrii, kde byly položeny základy Ligy arabských států, oficiálně vznikla v březnu 1945, na konferenci se zástupci věnovali i otázce Palestiny. V závěrečném Alexandrijském protokolu zazněl požadavek na neslučování židovské katastrofy způsobené nacistickým Německem a otázkou sionismu.⁴⁶

1.2. Přehled situace po roce 1945

Druhá světová válka představovala do té doby nevídanou katastrofu. Pro židovský národ válka měla nedozírné následky. V průběhu války zahynulo na šest miliónů Židů. Válka znamenala rozvrat židovského společenství v Evropě.⁴⁷ Zároveň však válečné utrpení dalo nový náboj sionismu, kdy se s vervou do práce pustila řada lidí v boji za samostatný židovský stát. I v poválečných letech se evropskému židovskému obyvatelstvu nevyhnuly násilnosti. Zejména v Polsku se proti přeživším Židům hromadila zášť, místy přerostla v pogromy. Tak tomu bylo například v Kielcích, kdy při útoku 4. července roku 1946 zahynulo 40 Židů navracejících se do svých domovů.⁴⁸

Změna v přístupu k Palestině nastává 14. února 1947, kdy se britská vláda rozhodla předat problém a rodící se konflikt na svém mandátním území Palestina do pravomoci Spojených národů. Vojenští představitelé Británie však tento krok nevívali s přílišným nadšením, obávali se totiž, že do mocenského vakua na Středním východě pronikne Sovětský svaz.⁴⁹ Brity k jejich rozhodnutí nutily zejména problematické dopady války. Britské hospodářství se nacházelo v krizi, ekonomika nebyla schopna tak velké zátěže- ve stejném roce také Britové ustupují od podpory nekomunistických sil v občanskou válkou zmítaném Řecku. Rozpoutání teroru sionistickými ozbrojenými skupinami vázalo britskou přítomnost v Palestině, kdy muselo vydržovat početné vojenské oddíly k udržení pořádku.

⁴⁵ Gilbert M, Churchill a Židé, s. 223, 240

⁴⁶ Čejka M., Dějiny moderního Izraele, s. 32

⁴⁷ Laquer W., Měníci se tvář antisemitismu, s. 114

⁴⁸ Brenner M., Malé dějiny Židů, s. 281

⁴⁹ Morris B., 1948: A History of The First Arab-Israeli War, s. 37

Závěry komise okamžitě odmítli jak Židé, tak i Arabové. Internacionalizace Jeruzaléma představovala pro sionisty velkou překážku. Po dalším jednání však s plánem rozdělení Palestiny na dva státy souhlasili. 2. října 1947 vyslovila Židovská agentura souhlas s předpokládaným rozdělením, důležitým faktorem zde také hrála role dočasného ujednání v otázce Jeruzaléma, který se měl nalézat pod mezinárodní správou po dobu deseti let, přičemž o jeho dalším osudu měl rozhodnout plebiscit. Arabská reprezentace představovaná Vysokou arabskou komisí návrh odmítla v září 1947.⁵⁰

Sionisté nepovažovali žádné přistěhovalce za ilegální a otevřeně imigrantům pomáhali. Odmítali politiku Velké Británie, ale zároveň se dominantní levicový proud sionismu vyhraňoval i proti teroristickým akcím Irgunu a Lehi, neboť odmítal násilí a v jejich útocích spatřoval jen záminku pro britskou správu k posilování vojenských jednotek v Palestině a možnost jak v radě bezpečnosti OSN poukazovat na židovský terorismus.⁵¹

1.3. Vznik Státu Izrael

Stát Izrael byl vyhlášen Židovskou národní radou v noci ze 14. na 15. května 1948 v budově muzea v Tel Avivu. V Deklaraci nezávislosti se mimo jiné uvádí: *„ACCORDINGLY WE, MEMBERS OF THE PEOPLE'S COUNCIL, REPRESENTATIVES OF THE JEWISH COMMUNITY OF ERETZ-ISRAEL AND OF THE ZIONIST MOVEMENT, ARE HERE ASSEMBLED ON THE DAY OF THE TERMINATION OF THE BRITISH MANDATE OVER ERETZ-ISRAEL AND, BY VIRTUE OF OUR NATURAL AND HISTORIC RIGHT AND ON THE STRENGTH OF THE RESOLUTION OF THE UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY, HEREBY DECLARE THE ESTABLISHMENT OF A JEWISH STATE IN ERETZ-ISRAEL, TO BE KNOWN AS THE STATE OF ISRAEL.“*⁵² Téměř okamžitě po svém vzniku byl Izrael nucen vypořádat se s ofenzivou silné koalice arabských států. Oficiálně nedošlo k vyhlášení války, neboť arabské státy hovořily o svém postupu jako o policejní akci, jejímž cílem je zabezpečit práva arabských obyvatel Palestiny. Arabské jednotky nejprve obsadily území, na němž měl podle plánu OSN vzniknout arabský stát. Mladý židovský stát stál před obrovskou výzvou uhájít svou

⁵⁰ Gold D., Boj o Jeruzalém, s. 131-134

⁵¹ Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, karton 6, inv.č. 912

⁵² <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/declaration%20of%20establishment%20of%20state%20of%20israel.aspx>, navštíveno dne 23.3. 2015

existenci v nastalé obtížné v situaci, kdy neexistovala regulérní izraelská armáda a ozbrojené složky, jimiž Izrael disponoval, byly nedostatečně vyzbrojeny.⁵³

Mezinárodní situace představovala pro Izrael paradoxní postavení. I přes velmi rychlé uznání židovského státu většinou států v OSN, bylo vyhlášeno zbrojní embargo na celou oblast blízkého východu, které ale bylo v praxi uplatňováno dosti jednostranně. Arabské státy disponovaly dostatečnou výzbrojí, kterou si opatřily již v předchozím období, ale Izrael se potýkal s vážným nedostatkem životně důležitého vojenského materiálu.

Potřebnou výzbroj se snažili izraelští emisaři sehnat téměř po celém světě. Přátelsky nakloněný novému státu, alespoň zpočátku, se ukázal být SSSR a jeho satelity. Právě v Československu, kde byt' ještě neproběhl komunistický převrat, našel Izrael důležitého spojence, ochotného podpořit v kritické době stát Izrael. Obrat ve vztazích mezi státy východního bloku a Izraele měl hlubší příčiny.

Sovětský svaz indikoval změny ve vnímání Izraele již na domácí půdě ve vnitřní politice státu. Židé zastupováni v SSSR od roku 1942 Židovským antifašistickým výborem, jehož předsedou byl Solomon Michoels, začali v poválečném období vystupovat samostatněji, což v totalitním zřízení sovětského režimu se neodpouštělo. Sovětští Židé se pod hrůzami války a pronásledování navraceli ke svému židovství, které často v předválečném období postrádali, neboť se do velké míry identifikovali se Sovětským svazem.⁵⁴ V Sovětském svazu byla snaha řešit problémy židovského obyvatelstva vytvořením židovského osídlení v oblasti Birobidžanu na Dálném východě. SSSR se zřízením židovské autonomní oblasti plánoval vypořádat hned s několika obtížemi najednou. Případ Birobidžanu měl Západu ukázat rovnoprávnost, s níž se k Židům v SSSR přistupuje, vyřešit rostoucí problémy s návratem přeživších Židů do svých původních domovů a v neposlední řadě měl sovětským Židům nabídnout alternativu k sionismu.⁵⁵ Právě pozitivní reakce sovětských Židů na vznik státu Izrael a nadšení, s nímž uvítali první velvyslankyni Izraele v SSSR Goldu Meirovou, představoval pro Stalina zárodek možného

⁵³ Krupp M., Dějiny státu Izrael, od založení do dneška 1948-2013, s 14-15

⁵⁴ Baberowski J., Rudý teror, Dějiny stalinismu, s. 181-184

⁵⁵ Rucker L., Stalin, Izrael a Židé, s. 176

nebezpečí.⁵⁶ V optice SSSR se Izrael dostával do zájmové sféry USA a Velké Británie, nicméně krize vztahů nastává až po roce 1951.⁵⁷

Volby do prvního Knesetu (izraelského parlamentu) proběhly 25. ledna 1949 a dopadly následovně: strana Mapaj ve volbách zvítězila, získala 35,7% hlasů, což ji vyneslo 46 křesel v parlamentu, druhou nejsilnější stranou se s velkou ztrátou na Mapaj stala strana Mapam, ta obsadila 19 křesel, další v pořadí se ve výsledcích umístila Spojená náboženská fronta se ziskem 16 zástupců, a pak následovaly Cherut- 14 křesel, Obecní sionisté-7 křesel, Progressive Party 5⁵⁸ Výsledek voleb potvrdil dosavadního prozatímního předsedu vlády D. Ben Guriona ve funkci. 11. května 1949 byl na zasedání Knesetu⁵⁹ zvolen prezidentem Ch. Weizmann.⁶⁰ Výsledky voleb přinesly změnu ve vnímání Izraele Sovětským svazem a potažmo celým východním blokem. Po porážce Komunistické strany Izraele, v kterou SSSR a jeho satelity vkládaly naděje na možné směřování Izraele do východního bloku, se dosavadní politika lidově demokratických států a Sovětského svazu vůči Izraeli počínala proměňovat. Od tohoto okamžiku je znatelný posun od přátelského postoje k nedůvěře postupně přerůstající v otevřené nepřátelství korunované politickými procesy s antisemitským pozadím.

1.4. Vývoj ozbrojených složek

Velmi důležité se ukázaly pro další existenci jišuvu fungující a akceschopné ozbrojené složky sionistů. Jejich vznik a další vývoj je zajímavým pohledem na konstituující se organizace vznikající na britském mandátním území, kde se ukazuje složitost formování nových židovských institucí a je zde patrná řada vnitropolitických konfliktů. Právě v ozbrojených organizacích se vážně střetává několik politických koncepcí sionismu, které ve vypjatých situacích hrozí přerůst dokonce v ozbrojená střetnutí mezi jednotlivými znesvářenými politickými frakcemi ovládající části židovských ozbrojených složek. V následující části práce nastíním stručný vývoj od vzniku prvních ozbrojených organizací po vnitropolitické zápasy odehrávající se při snaze získat větší vliv, či přímou kontrolu nad židovskými ozbrojenými složkami utvářenými do roku 1948 na

⁵⁶ Baberowski J., Rudý teror, Dějiny stalinismu, s. 184

⁵⁷ Rucker L., Stalin, Izrael a Židé, s. 121

⁵⁸ http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res1.htm navštíveno dne 16.3.2015

⁵⁹ Izraelský parlament

⁶⁰ Kolektiv autorů, Fakta o Izraeli, Dějiny, s. 25

britském mandátním území Palestina. Jednotlivé politické frakce mezi sebou soupeřily o vliv na vznikající armádu, přičemž se nezastavily ve svém počínání, ani když ohrozily bojeschopnost ozbrojených útvarů.

V souvislosti s tím, jak se utvářelo židovské osídlení na území Palestiny, vznikaly také židovské ozbrojené složky. Židé přicházející do Svaté Země, která se do roku 1918 nacházela pod tureckou správou, byli odkázáni pouze sami na sebe. Turecká správa nebyla schopna zajistit bezpečí vznikajících a stávajících osad proti loupežným případům, a proto se na počátku 20. století začaly tvořit židovské obrané jednotky.⁶¹ V roce 1907 vytvořili mladí Židé tajnou ozbrojenou organizaci Bar Giora, která roku 1909 splynula s dalším nově se formujícím militaristickým uskupením Ha Šomer (Strážce).⁶²

Silná orientace sionistů na Velkou Británii také dala vzniknout, i přes značný odpor některých britských armádních i civilních představitelů, několika židovským jednotkám v rámci britské armády. V roce 1915 došlo k vytvoření jednotky Zion Mule Corps, jejíž založení inicioval Vladimír Žabotinskij⁶³ a Josef Trupeldor, který se později stává i velitelem této jednotky čítajících na 600 vojáků. Zion Mule Corps byla nasazena například v bojích operace Gallipoli, kdy měla za úkol zásobovat jednotky v první linii.⁶⁴ Útvar byl po neúspěchu celé akce u Gallipoli odvelen do Británie, kde byl posléze rozpuštěn. Nicméně po další snaze sionistů bylo svoleno Brity utvořit židovské jednotky, které získaly označení Židovská legie. Židovská legie se skládala z 38. a 39. batalionu královských střelců, složených z dobrovolníků pocházejících z Velké Británie, USA a Kanady a také ze 40. batalionu, v němž sloužili Židé pocházející z Palestiny.⁶⁵ Legii tvořilo 6000 vojáků, pod britským velením-velitelem útvaru byl podplukovník J.H. Patterson. Židovští vojáci se účastnili vítězného tažení generála Allenbyho proti německo-tureckým jednotkám situovaným v okolí řeky Jordán. Židovská legie však byla po ukončení bojů velmi rychle rozpuštěna.⁶⁶

V poválečném období s rozsáhlým přistěhovalectvím a problémy s ním spojenými již přestávaly stačit obraná uskupení Ha Šomeru. Hledaly se jiné alternativy jak zajistit bezpečnost pro obyvatele jišuvu. Důkazem nutnosti transformovat židovské ozbrojené

⁶¹ Hogg Ian V., *Izraelská válečná mašinerie*, s. 8

⁶² Rothenberg Gunther E., *The anatomy of the Israeli army*, s. 21

⁶³ Zouplna M., *Od jizvu k Izraeli*, s. 48

⁶⁴ Krupp M., *Sionismus a stát Izrael*, s. 67

⁶⁵ Rothenberg Gunther E., *The anatomy of the Israeli army*, s. 22

⁶⁶ Hogg Ian V., *Izraelská válečná mašinerie*, s. 8-10

složky představovala bitva u Tel Chaj⁶⁷, kdy při obraně padl Josef Trumpeldor. V průběhu roku 1920 se utvořily oddíly Hagany (Obrana)⁶⁸ se silnými vazbami na nově vzniklý odborový svaz Histadrut. Hagana fungovala jako ilegální organizace a její hlavní úkol představovala obrana židovských osad a zajištění bezpečnosti. Měla také zajišťovat výcvik členů a obstarat výzbroj.⁶⁹ V důsledku mezinárodních událostí a dalšího vývoje se role Hagany ještě promění v průběhu 2. světové války a v období britského mandátu v poválečné době, o čemž budu pojednávat v další části práce. Hagana se stala významnou organizací, z které se v pozdějších letech konstituuje pravidelná izraelská armáda.

Již v roce 1923 byla v rámci revizionistického hnutí založena nacionalistická mládežnická organizace Betar. Tato organizace se ostře vymezovala proti levicově zaměřeným skupinám a stala se zastánkyní militantního sionismu. V roce 1931 se vedoucím Betaru stal V. Žabotinsky. Členové organizace prodělávali v Palestině výcvik v používání zbraní, taktice, sebeobraně, atp. V období před druhou světovou válku měl Betar 90 tisíc členů.⁷⁰ V meziválečném období se ještě více diferencovaly paramilitární organizace a v roce 1931 vznikla v rámci revizionistického hnutí ilegální organizace Irgun (Irgun Cva' i Le'umi).⁷¹

Irgun se od Hagany odštěpil z několika příčin. Jednou z nich byla přílišná indoktrinace odborového svazu Histadrut a levicovou stranou Mapaj, v jejímž čele stál Ben Gurion, další příčinou byla neschopnost Hagany účinně zareagovat na arabské násilnosti z roku 1929.⁷² Důležitou roli hrál při vytvoření nové ilegální vojenské organizace respektovaný velitel Hagany Avraham Tehomi, který se stal také prvním operačním velitelem Irgunu.⁷³ Tehomi se zanedlouho dostává do sporů s revizionisty reprezentovanými Vladimírem Žabotinským a také pod tlakem událostí, kdy roku 1936 vypukne arabské povstání v Palestině, se rozhodne spolu s částí velení Irgun opustit a navrátit se zpět do Hagany. Irgun se po rozštěpení ještě více radikalizuje.⁷⁴ Tato organizace se nacházela v silné opozici vůči dominantnímu labouristickému sionismu. Příslušníci Irgunu si počínali agresivněji a velmi často byly jejich cílem i britské jednotky. V průběhu

⁶⁷ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/haganah.html>, navštíveno dne 10. 1. 2015

⁶⁸ Čejka M., Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu, s. 43-44

⁶⁹ Gilbert M., Izrael, dějiny, s. 62-63

⁷⁰ Gilbert M., Izrael, Dějiny, s. 81

⁷¹ Terner E., Enycklopedický přehled, s. 64

⁷² Zouplna M., Od jizvu k Izraeli, s. 120-121

⁷³ <http://www.etzel.org.il/english/index.html>, navštíveno dne 12. 12. 2014

⁷⁴ Zouplna M., Od jišuvu k Izraeli, s. 199-200

války, konkrétně v roce 1940 se od Irgunu oddělila ještě radikálnější organizace vedená Avrahamem Sternem s názvem Lechi.⁷⁵ A. Stern spatřoval největší překážku vytvoření židovského státu ve Velké Británii, a proto neváhal ve svém boji alespoň se pokusit navázat styky s nacistickým Německem.⁷⁶ Za tyto své postoje sklidila organizace značnou kritiku i od části svých sympatizantů. Lechi pokračovala v boji proti britským jednotkám po celé válečné období. Irgun se na počátku války ztotožnil s politikou nastíněnou Ben Gurionem, ale v roce 1944, kdy již pominulo nejvážnější ohrožení židovského jišuvu v Palestině, boje proti Britům opět obnovil.⁷⁷ Avšak nejvýznamnější akce budou provedeny až po skončení druhé světové války. Britové považovali obě uskupení za teroristické organizace a řadu jejich členů popravili. Roku 1942 byl zatčen a následně popraven A. Stern. Jeho místo ve vedení organizace zaujali společně tři vůdci- Jisrael Eldad, Natan Jellin-Mor a Jicchak Šamir.⁷⁸

V rámci jednotek hagany se na přelomu jara a léta roku 1941 vyčlenila speciální brigáda Palmach. Brigáda měla 6 mobilních jednotek připravených k okamžitému zásahu v místě potřeby. Elitní uderné oddíly Palmach vznikaly za spolupráce britského vojenského velení. K tomuto kroku se britská administrativa uchýlila v době akutního ohrožení oblasti blízkého východu německou armádou postupující v severní Africe. Velitelem Palmachu byl jmenován Jicchak Sade.⁷⁹ Po neúspěchu německých vojsk v africkém tažení, vydala roku 1943 britská správa nařízení o rozpuštění jednotek Palmachu, které nebylo vyslyšeno a Palmach tak přešel do ilegality.

W. Churchill se zasadil, aby během války mohla vzniknout v rámci britské armády židovská brigáda, jejíž členové se později angažovali v Haganě a v průběhu druhé světové války získali cenné zkušenosti.⁸⁰ Židovská brigáda byla vytvořena v roce 1944 a rychle odvelena do Itálie, kde se jednotka zúčastnila poslední fáze bojů.⁸¹

Odhadem sloužilo v průběhu světového konfliktu v řadách britské armády na 26 125 palestinských Židů a asi 12 446 palestinských Arabů. Pod židovskou vlajkou přímo sloužilo asi 5000 vojáků, kteří byli v září 1944 nasazeni v Itálii. Jednotka byla rozpuštěna

⁷⁵ Čejka M., Encyklopedie blízkovýchodního terorismu, s. 87-88

⁷⁶ Johnson P., Dějiny 20. století, s. 469

⁷⁷ Čejka M., M., Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu, s. 58-59

⁷⁸ Čejka M., Encyklopedie blízkovýchodního terorismu, s. 111-112

⁷⁹ http://info.palmach.org.il/show_item.asp?itemId=8521&levelId=42857&itemType=0, navštíveno dne 6. 4. 2015

⁸⁰ Johnson P., Dějiny 20. století, str. 469

⁸¹ Blumberg A., History of Israel, str. 61

v roce 1946.⁸² Je však nutné poznamenat, že většina vojáků z výše uvedených počtů se neúčastnila přímo bojových operací, ale sloužila u britské armády jako pomocný personál.

Revizionistické křídlo sionistů se rozhodlo aktivně bojovat za vznik státu Izrael a neváhalo k tomu použít jakékoli prostředky. V červnu 1946 došlo k pumovému útoku proti sídlu britské správy v hotelu King David v Jeruzalémě. Atentát spáchali příslušníci Irgunu a za oběť jim padlo na 96 obětí, z čehož bylo 41 mrtvých Arabů, 17 Židů a 28 Britů.⁸³ Organizace Irgun a Lechi se v tomto období věnovaly zejména ilegálnímu přistěhovalectví do Palestiny. Jádrem Hagany tvořilo v roce 1947 asi 15000 mužů s vojenským výcvikem a Palmach disponoval přibližně 3000 vojáků.⁸⁴ Během následujícího období došlo ke značnému navýšení. Po ustanovení izraelského státu teoreticky izraelská armáda disponovala 80000 vojáky.⁸⁵

V otázce reorganizace židovské armády se střetávali D. Ben Gurion, prozatímní premiér a ministr obrany v jedné osobě a Yigael Yadin, velitel operačního oddělení hlavního velitelství. Ben Gurion prosazoval důslednou centralizaci armádního velení. Zasadil se také o zavedení vojenských uniforem a vytvoření klasického armádního prostřednictvím skrze zdvořilosti, prokazované si vojáky.⁸⁶ Ben Gurion se snažil ve své pozici prosadit i silou. Svůj tvrdý postoj ukázal 20. června 1948, kdy připlula k izraelským břehům loď Altalena, naložená výzbrojí určenou pro jednotky Irgunu. Gurion požadoval, aby zbraně byly převzaty izraelskou armádou- IDF, což zástupci Irgunu odmítli. Ministerský předseda Izraele v tomto incidentu spatřoval možnost prosazení své autority a chtěl přinutit do té doby značně na vládě nezávislé uskupení Irgun k poslušnosti. Proto neváhal po odmítavém stanovisku loď potopit izraelskou armádou.⁸⁷

2. Československo v letech 1945-1948

V následující části práce bych se rád stručně věnoval zásadním událostem v poválečném Československu, které měly do značné míry vliv na postoj vlády a celé československé společnosti na vztah k sionistickým snahám a židovské menšině. Stručně

⁸² Frisch H., *The Palestinian Military*, s. 25

⁸³ Townshend Charles, *The Oxford History of Modern War*, s. 190

⁸⁴ Terner E., *Dějiny státu Izrael*, s. 96

⁸⁵ *Ibid.*, s. 104

⁸⁶ Rothenberg Gunther E., *The anatomy of the Israeli army*, s. 60

⁸⁷ *Ibid.*, s. 61-62

bych zde také nastínil mezinárodní situaci, v níž se Československo nalézalo, protože ta je v důsledku jedním z významnějších faktorů udávající postoj k nově vznikajícímu izraelskému státu. Věnovat se budu i vnitropolitické a společenské situaci, protože ta utváří rámec, skrze nějž bylo nahlíženo na židovskou minoritu a na stát Izrael. V poválečném období dochází k velkému množství změn, jež ovlivnily politické a celospolečenské klima obnovené republiky. Právě v tomto období se vztahy mezi oběma státy na přelomu let 1948-1949 začaly zřetelně ochlazovat. Tato část práce si neklade za cíl detailně mapovat politickou, mezinárodní a společenskou situaci doby jedná se spíše o diskurs, vymezující širší rámec souvislostí.

2.1. Nástin politicko-společenské situace v ČSR v letech 1945-1948

Situace v poválečném Československu v letech 1945-1948 se dá charakterizovat jako období, v němž se KSČ snažila získat si rozhodující podíl na moci a stát se tak jedinou politickou silou v republice. Vnitropolitickou situaci Československa v poválečném období určovaly také události světové politiky a zejména silný vliv Sovětského svazu. Pro československou exilovou vládu v čele s E. Benešem bylo jedním z klíčových problémů obnovení republiky v předmnichovských hranicích a vysídlení podstatné části německé menšiny.⁸⁸ Právě snaha o mezinárodní podporu výše uvedených cílů předurčila do velké míry poválečný vývoj Československa. Prezident Beneš podepsal 12. prosince 1943 československo-sovětskou smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. Smlouva obsahovala závazky ke vzájemné pomoci v boji vůči Německu, ale měla také řadu dalších bodů řešících poválečné uspořádání. Sovětský svaz se měl napříště stát garantem bezpečnosti obnovené republiky, ale také SSSR při jednáních souhlasil s plánem odsunu Němců. Podpisem smlouvy se však Československo v mezinárodním pohledu stalo zájmovou sférou Sovětského svazu. Patrné je to z dalšího bodu smlouvy, v němž se uvádělo, že nebudou smluvní partneři vstupovat k žádnému společenství, či koalici zaměřené vůči druhé straně. Na tuto část smlouvy se SSSR odvolal v roce 1947, kdy Československu zakázal účast na Marshallově plánu.⁸⁹ Požadavek na odsun a zbavení československého občanství obyvatel německé a maďarské národnosti obsahoval také tzv. Košický vládní program vyhlášený ještě v době bojů 2. světové války

⁸⁸ Kalinová L., *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948*, s. 41

⁸⁹ Gebhart J., Kuklík J., *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XVb, s. 287-289

5. dubna 1945 na osvobozeném území Slovenska v Košicích. V programu se doslovně uvádí: „*U ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti bude československé státní občanství zrušeno. Tito občané mohou znovu optovat pro Československo, přičemž si úřady republiky ponechávají právo individuálního rozhodnutí o každé žádosti.*“⁹⁰ Vyhlášení košického vládního programu předcházela jednání exilových představitelů v Moskvě, komunisté se zde ukázali jako nejsilnější článek a proto si dokázali prosadit řadu ujednání, která pak obsahovala výsledná podoba přijatého dokumentu. Košický vládní program tvořilo 16 bodů a zabýval se kromě výše uvedených ještě řadou dalších důležitých otázek, jako například obnovou hospodářství, sociální politikou a zejména potrestáním válečných zločinců, zrádců a kolaborantů a také budoucím politickým uspořádáním⁹¹, o němž se zmíním ještě níže. Další zajímavý bod programu představovala těsná spolupráce se SSSR v armádě předpokládaná i v době poválečné. Uvádí se zde: „*Vláda oceňujíc výjimečné zásluhy Rudé armády o naše osvobození i její rozhodující úlohu v zajištění naší budoucnosti a vzdávajíc hold nedostižnému vojenskému umění, ...chce ještě více upevňovat bojovou spolupráci čs. armády s Rudou armádou a vidí v ní vzor pro budování nové, skutečně demokratické, antifašistické čs. armády. Aby byla umožněna co nejužší bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové čs. branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády.*“⁹²

V Košickém vládním programu je otázkám armády věnován velký prostor. O podobě československé armády bylo tedy rozhodnuto. S výše uvedeným koresponduje fakt, že nejpočetnější složka československých vojsk se rekrutovala právě na území SSSR a společně s jednotkami Rudé armády se československé vojenské jednotky účastnily v bojích při osvobozování československého území. Nicméně je nutné zmínit silný vliv komunistů na formující se československou armádu, který se bude ještě zvětšovat v letech následujících. Posilování pozic komunistů zasáhne zejména důstojnický sbor, kde se bude zápolení odehrávat ve více rovinách- jednak budou probíhat samotné čistky v řadách důstojníků a v druhém případě se bude jednat o spory v politických institucích řešících koncepční otázky výstavby československé armády.⁹³ Nově formovaná armáda se měla začlenit do společnosti jako její uvědomělá složka, je to patrné z následujících slov: „*Aby*

⁹⁰ Veselý Z., Dějiny českého státu v dokumentech, s. 622

⁹¹ Pehr M., Zápas o nové Československo s. 155-159

⁹² Veselý Z., Dějiny českého státu v dokumentech, s. 623-626

⁹³ Hanzlík F., Vondrášek V., Armáda v zápase o politickou moc 1945-1948, s. 120

naše armáda byla vychovávána v duchu státním, demokratickém a antifašistickém, chce vláda jednou provždy skoncovat s tzv. "nepolitičností" armády, u vědomí, že pod touto "nepolitičností" se skrývá podceňování morálního faktoru v boji a že pod její rouškou bují reakční, antidemokratické a kapitulantské tendence.⁹⁴ Příslušníci armády disponovali na rozdíl od období první republiky volebním právem a na jejich správné politické „demokratické“ přesvědčení měli dohlížet osvětoví důstojníci. Jednání osvětového aparátu bude v budoucnosti pod kritikou nekomunistických politiků za svou činnost, která bude nezřídka v rozporu s ustanoveními vládního programu a otevřeně prokomunistickou agitací.⁹⁵ Bezpečnostní složky v čele s armádou budou hrát důležitou úlohu v celém období poválečného Československa a umožní svými postoji realizaci komunistického převzetí vlády v únoru 1948.

Všeobecný celoevropský trend příklonu k levici, se projevil také v Československu. Politická reprezentace a dokonce i komunisté se přihlásili k odkazu první Československé republiky a T. G. Masaryka, je to patrné i v projevu V. Kopeckého, který prohlásil: „*Plně oceňujeme velikou osobnost a politické dílo T. G. Masaryka, jež budeme ctít, jako tvůrce československého státu... Navazujeme na Masarykovo historické dílo, a přijímáme z Masaryka všechny živé hodnoty a především jeho demokratické a humanitní ideály, jež v nové formě uplatňujeme.*“⁹⁶ Ideály, o nichž se V. Kopecký zmiňuje, však nekorespondovaly se skutečností. Přijetím Košického vládního programu, který potvrdil prezident republiky E. Beneš, došlo k nastartování změn v politickém prostředí obnovené republiky. V Košickém vládním programu bylo mimo jiné zmiňováno: „*Odhodlána vykořenit fašismus politicky a morálně do všech důsledků, vyhlásí vláda zákaz všech fašistických stran a organizací a nedovolí obnovení v jakékoli formě těch politických stran, které se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky (agrární strany, její odnože tzv. živnostenské strany, Národního sjednocení, jakož i těch stran, které v r. 1938 splynuly s lidovou stranou).*“⁹⁷ Po válce tedy byly zakázány všechny pravicové strany, obnoveny byly pouze strany se silným socialistickým zaměřením, které také utvořili vládu Národní fronty, přičemž šlo o vládnutí bez opozice, neboť všechny existující politické strany tvořili vládní koalici. Mezi politické strany obnovené v Čechách v roce 1945 patřily následující politické strany: Československá sociální demokracie, Československá strana národně

⁹⁴ Veselý Z., Dějiny českého státu v dokumentech, s. 623

⁹⁵ Hanzlík F., Vondrášek V., Armáda v zápase o politickou moc 1945-1948, s. 190

⁹⁶ Rupnik J., Dějiny komunistické strany Československa, s. 195

⁹⁷ Veselý Z., Dějiny českého státu v dokumentech, s. 624-625

socialistická, Komunistická strana Československa a Československá strana lidová, na Slovensku šlo o Komunistickou stranu Slovenska a slovenskou Demokratickou stranu.⁹⁸ Nejsilnější pozici si zde vydobyla komunistická strana, která díky existenci Komunistické strany Slovenska- KSS dokázala při paritním zastoupení politických stran ve vládě obsadit více ministerských pozic. Pozice komunistů na Slovensku ještě posílilo sloučení slovenské sociální demokracie a KSS během slovenského povstání. K tomu je nutno ještě připočíst, že komunističtí zástupci obsadili nejdůležitější ministerstva,⁹⁹ případně je řídili sympatizanti, či skrytí komunisté, jakými byli například Ludvík Svoboda a Zdeněk Fierlinger.

Zajímavá je skutečnost, že se na formování poválečné vlády v Československu nepodílela Česká národní rada, jakožto představitelka domácího odboje vůči nacistickému Německu. ČNR si získala důležitou pozici v průběhu pražského povstání, ale v nově formované vládě se s ní příliš nepočítalo. Hlavním důvodem k upozadění zástupců domácího odboje byl nedůvěřivý postoj Sovětského svazu k předákům domácího československého odboje. Nedůvěru sovětské vlády tlumočil velvyslanec SSSR Valerián Zorin, načež byla ČNR zrušena již téměř okamžitě po ukončení květnových bojů. Výkonná moc rozpuštěné ČNR přešla na vládu.¹⁰⁰ Zákonodárnou moc v období než došlo ke svolání Prozatímního Národního shromáždění, nahrazovaly dekrety vydávané prezidentem republiky již od roku 1940. Prezident Beneš vydal řadu nařízení s legislativní platností, na jejichž základě pak vláda činila svá rozhodnutí. Mezi nejdůležitější prezidentské dekrety patří zejména tzv. malý a velký retribuční dekret, tedy dekrety č. 138/1945 Sb. a č. 16/1945 Sb. Na základě velkého retribučního dekretu ze dne 19. června 1945 *o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* se postihovaly vážné prohřešky vůči státu a osobám, jejichž původci se provinili v období nacistické okupace. V dekretu se také hovoří o zřízení mimořádných lidových soudů, které měly oprávnění vynášet vysoké tresty a dokonce i trest smrti. Lidové soudy se dle výše uvedeného dekretu měly skládat: *„Mimořádný lidový soud soudí v tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu; skončilo-li však předchozí řízení (čl. I, § 2) rozsudkem, soudí mimořádný lidový soud v senátech pětičlenných, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze čtyř soudců z lidu.“*¹⁰¹

⁹⁸ Cuhra J. a kol., České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918, s. 160

⁹⁹ Bělina Pavel, a kol., Dějiny zemí Koruny české II. s. 249-252

¹⁰⁰ Gebhart J., Kuklík J., Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XVb, s. 610-614

¹⁰¹ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/161945.html>, navštíveno dne 18. 11. 2016

tvrdosti a rychlosti provádění nejtvrděších trestů svědčí následující část dekretu: „*Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, vykoná se trest smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Výkon trestu smrti buď však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu*“¹⁰². Postihováním méně závažných činů a se zabýval tzv. malý retribuční dekret ze dne 27. října 1945 *o trestání některých provinění proti národní cti*. Ustanovení vyplývající z malého retribučního dekretu nespádalo již pod mimořádné lidové soudy, ale vykonávaly je národní výbory na úrovni okresů.¹⁰³ Dalšími důležitými dekrety týkajícími se retribucí jsou následující dokumenty: Dekret prezidenta 12/1945 Sb. *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*, dále pak dekret 5/1945 Sb. *o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů*¹⁰⁴. Retribuční soudnictví a nařízení prováděná dle zmiňovaných dekretů však často sloužila k osobním mstám a k vyřizování politických účtů. Udavačství, často vyhlášené, se v poválečných letech rychle rozšiřovalo. Komunistická strana dokázala zmatků využít ve svůj prospěch a zejména výkony práva dle tzv. malého retribučního dekretu mohla díky silnému zastoupení v národních výborech využívat často ve svůj prospěch. Retribuční soudy odsoudily na 30000 osob, z nichž 700 odsoudily k trestu smrti.¹⁰⁵

Druhá významná změna, která byla v přímém rozporu s tradicí první republiky, se udála na poli menšinové politiky. Československá republika neměla být obnovena jako mnohonárodnostní stát, jakým byla v období před 2. sv. válkou, ale pouze jako stát Čechů a Slováků. Je patrné, že tyto změny se měly primárně dotknout neloajálních občanů první republiky s jinou národností, nicméně je důležité poznamenat, že byli postiženi nařízením i Židé. Vyplývá to z Ústavního dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše z 2. srpna 1945, v němž se mimo jiné uvádí: „*Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství... Tento dekret se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného*

¹⁰² <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/161945.html>, navštíveno dne 18. 11. 2016

¹⁰³ Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé částka 57, roč. 1945, s. 2

¹⁰⁴ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/51945.html> navštíveno dne 18. 11. 2016

¹⁰⁵ Cuhra J. a kol., České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918, s. 162

ohrožení republiky...přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky“¹⁰⁶ Další dodatek, kdy zůstalo Němcům a Maďarům československé státní občanství, zněl následovně: „Osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství.“¹⁰⁷ Osoby zbavené československého občanství měly být z republiky odsunuty. O této možnosti jednal již v průběhu války prezident E. Beneš se Stalinem, který Benešovi přislíbil, že myšlenku odsunu podpoří. V souvislosti s národnostním problémem v ČSR se také objevuje jedna zajímavá anomálie. Komunistická strana Československa se v poválečném období stává jednou z nejnacionálněji zaměřených politických stran v tehdejší politické prostředí republiky. Postoje komunistické strany dobře ilustruje jeden z řady projevů Václava Kopeckého u příležitosti VIII. sjezdu komunistické strany: „*Hlásáme a uskutečňujeme ten nejnárodnější program... Napravujeme chyby historické minulosti a vyháníme (sudetské) Němce z naší české vlasti... budujeme nové Československo jako stát bez Němců a Maďarů, jako národní stát Čechů a Slováků.*“¹⁰⁸

První svobodné poválečné volby se konaly 26. května 1946. Kromě politických stran tvořících Národní frontu se jich účastnily také dvě nově vzniklé politické strany na Slovensku a to Strana práce a Strana Slobody. Volby přinesly nečekané výsledky. Komunistická strana Československa v nich v Českých zemích zvítězila, získala 40,3% odevzdaných hlasů, na Slovensku však pro ni situace tak pozitivně nedopadla. Skončila totiž s výsledkem 30,4% hlasů na druhém místě za Demokratickou stranou, která volby na Slovensku s přehledem vyhrála a to ziskem 62,3% hlasů. Ostatní politické strany vyšly z voleb s těmito výsledky: národní socialisté získali 23,8%, lidovci 19,9%, sociální demokráty volilo 16% voličů. Strana slobody a Strana práce obdržely pouze 4,3% a 2,9% hlasů.¹⁰⁹ Výsledky voleb znamenaly pro komunisty jisté rozčarování a upozornění na sílícího konkurenta, jenž jim vyrůstal na východě republiky. Hlasovacím právem dle volebního zákona č. 67/1946 Sb. z 11. dubna 1946 disponovali pouze českoslovenští občané s českou, slovenskou, či jinou slovanskou národností. Občané jiných národností,

¹⁰⁶ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>, navštíveno dne 18. 11. 2016

¹⁰⁷ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>, navštíveno dne 18. 11. 2016

¹⁰⁸ Rupnik J., Dějiny komunistické strany Československa s. 196

¹⁰⁹ <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k03.pdf/8a05c66b-c633-4e2a-a9a4-622838993b2c?version=1.0>, navštíveno dne 9.3. 2016

tedy německé a maďarské národnosti, neměli volební práva.¹¹⁰ Volební právo také pozbyvali občané, kteří byli pouze předvoláni k retribučnímu soudu, doslovně se v zákoně ze dne 21. února 1946 uvádí: „*Není-li ztráta volebního práva zahrnuta již v jiném vedlejším trestu....., vysloví ji soud jako vedlejší trest, jestliže podle jiných zákonných ustanovení nastane ztráta tohoto práva, ...anebo jestliže podle předpisů dosud platných může být vyslovena...*“¹¹¹. Pro odebrání volebního práva tedy stačila možnost, že by obžalován byl shledán vinným, čehož právě využívala komunistická strana a díky smyšlenému udavačství mohla ovlivnit výsledky voleb. Komunistická strana se stala vítězkou voleb z několika příčin. Jednou z nich představovala pozemková reforma prováděná ministerstvem zemědělství ovládaném komunistou J.Đurišem. Reforma probíhala dle výše uvedených dekretů prezidenta republiky a komunisté ji využili k získání podpory na venkově, kde v předválečném období měla výsadní postavení agrární strana.¹¹²

Další faktor představovala mezinárodní politická situace a podpora SSSR. V období těsně před volbami nebyla uskutečněna demonstrace síly ze strany SSSR jen díky rychlému zásahu prezidenta Beneše. Předseda vlády Fierlinger a Ludvík Svoboda totiž se sovětským vojenským velením bez vědomí prezidenta republiky a dalších členů vlády domluvili přesun vojenských jednotek z Podunají přes území Československé republiky na dny 22.5. - 29.5. Tedy v době samotných voleb. Prezident Beneš zajistil při jednání se sovětským velvyslancem Zorinem odklad plánovaného transferu na pozdější dobu.¹¹³ Naopak překvapivě působil volební výsledek sociální demokracie umístěné na posledním místě. Nejdůležitější roli zde hrál fakt, že sociální demokracie úzce spolupracovala s komunistickou stranou a svým voličům nebyla schopna nabídnout alternativu ke komunistickému programu. Komunisté posílili své pozice také v národních výborech, do nichž se nevolilo, mandáty členům národních výborů se rozdělovaly na základě volebních výsledků. Komunisté obsadili přes polovinu všech míst v národních výborech v Čechách a dostali se do vedení velké většiny výborů všech úrovní.¹¹⁴ Sestavením vlády pověřil prezident republiky Klementa Gottwalda, jakožto předsedu nejsilnější strany vzešlé z voleb. Vláda sestavená Klementem Gottwaldem se příliš nelišila od předchozích dvou

¹¹⁰ <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k017.pdf/efb0236a-70ce-40f7-8d93-03d1f820bea1?version=1.0> navštíveno dne 9.3. 2016

¹¹¹ Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 11., roč. 1946 s. 177

¹¹² Rupnik J., Dějiny komunistické strany Československa, s. 207

¹¹³ Hanzlík F., Vondrášek V., Armáda v zápase o politickou moc 1945-1948, s. 204-206

¹¹⁴ Cuhra J. a kol., České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918, s. 172

Fierlingerových vlád. Komunisté si podrželi nejvýznamnější ministerstva a zejména ministerstva silová.¹¹⁵ Ministrem vnitra již v předchozích vládách byl komunistický politik Václav Nosek a stejně tak od doby osvobození republiky stál v čele rezortu obrany Ludvík Svoboda, o jehož loajálním postoji ke komunistické straně jsem se již zmiňoval. Oficiálně vstoupil do KSČ až v listopadu 1948, ale později uvedl, že byl tajným členem KSČ již od roku 1942.¹¹⁶

Již před volbami se stupňovalo jak napětí ve společnosti, tak i mezi zástupci politických stran ve vládní koalici. Se členy vládní koalice se komunističtí politici dostávali do střetů ohledně hospodářské politiky, zemědělství a v neposlední řadě pozemkové reformy. Demokratičtí politici kritizovali také ministerstvo informací vedené Václavem Kopeckým za jeho praktiky, které měly dopad na tisk, rozhlas a filmové zpravodajství.¹¹⁷ Nedůvěra vůči komunistické straně posílila zahájením ostré předvolební kampaně, která nebyla prosta provokací a snah o kompromitování jejich politických oponentů. V těchto akcích hrálo důležitou roli vedle zpravodajského oddělení ministerstva vnitra a oddělení Bezpečnosti ZOB II také vojenské obranné zpravodajství. Vladimír Krajina čelil obvinění, „že po svém zatčení se stal provokátérem a konfidentem gestapa a že svými činy zavinil zejména smrt mnoha parašutistů.“¹¹⁸ Při prokázání viny mu hrozil dokonce trest smrti. Obvinění se zakládalo na podvržené výpovědi K.H. Franka, v níž měl údajně Frank informovat vyšetřovatele o uvedených provinění Krajiny. V tomto případě, jako v řadě dalších, o nichž se zmíním v další části kapitoly, se do střetů dostávalo ministerstvo vnitra a ministerstvo spravedlnosti vedené Prokopem Drtinou.¹¹⁹ Uvedený případ poukazuje na zhoršující se vztahy mezi koaličními partnery, které ještě více ochladnou v následujícím období.

Komunisté však z výsledků voleb nemohli být spokojeni. Ačkoli si v mnoha směrech dokázali upevnit své pozice, události se pro ně nevyvíjely příznivě zejména na Slovensku. Vítězství Demokratické strany chápali jako varování a spatřovali v této souvislosti nutnost zastavit její další úspěšné působení. Na nastalou situaci reagovali

¹¹⁵ <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/> navštíveno dne 4. 1. 2016

¹¹⁶ Baka I., Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945, s. 278-279

¹¹⁷ Bělina Pavel, a kol., Dějiny zemí Koruny české II., s. 257-258

¹¹⁸ Kaplan Karel, Protistátní bezpečnost, s. 125

¹¹⁹ Kaplan Karel, Protistátní bezpečnost, s. 125-128

komunisté, navzdory svým dřívějším prohlášením, omezením pravomocí SNR- Slovenské národní rady a slovenského Sboru pověřenců. Snahy omezit slovenské instituce však nepředstavovaly jediný prostředek boje komunistické strany proti svému nejvážnějšímu konkurentovi. Demokratická strana měla být zdiskreditována prostřednictvím vykonstruovaných obvinění, na nichž se podílely silové složky státu ovládané komunisty. Komunistická strana záměrně podávala o situaci na Slovensku daleko negativnější obraz, než jaký ve skutečnosti byl. Klement Gottwald na jednání vlády 27. srpna 1947 prohlásil: „...*máme na Slovensku ještě silné ľudácké, hlinkovské, tukovské a d'určanské organizace...*“¹²⁰ První obětí této kampaně se stal Jan Ursíny představitel demokratické strany a místopředseda vlády. Tažení proti demokratické straně ale i nadále pokračovalo, kdy byli obviněni další významní představitelé této strany a to M. Kempný aj. Bugár. Demokratická strana a její představitelé čelili obviňování z napojení na ľudácký exil a z utváření skupin nepřátelských republice s cílem jejího rozbití.¹²¹ Celý případ se týkal i některých důstojníků na Slovensku, proto L. Svoboda rozhodl, o nutnosti znovu prověřit část slovenských důstojníků. Celkem se jednalo asi o 451 lidí, z čehož většina nebyla do armády znovu přijata. Konspiračním teoriím o propojení politiků a vojáků s ľudáckým exilem nahrávala i složitá situace na Slovensku vzniklá kolem soudu a popravy J. Tisa. Situaci kolem Jozefa Tisa reflektovaly články v dobovém tisku, například na stránkách Kulturní politiky zaznělo: „*Politická hladina Slovenska je v posledných týždňoch rozbúrená. O výtržnosti ľudákov v Piešťanoch sme už písali. Po nej nasledovali manifestácie za prepustenie Jozefa Tisa v Chynoranoch a Novem Meste n. Váhom.*“¹²² A dále pak problémy, které přinesla likvidace banderovců na československém území.¹²³ Následkem těchto událostí vypukla na Slovensku vládní krize, během níž ztratili demokratičtí poslanci většinu ve Sboru pověřenců.¹²⁴

Vypuknutí další aféry na sebe nenechalo dlouho čekat. Vojenské obranné zpravodajství vedené Bedřichem Reicinem odhalilo nové spiknutí v severovýchodních Čechách, známé jako Mostecká aféra. Aféře se dostalo, podobně jako předchozí události na Slovensku, velké publicity ve sdělovacích prostředcích řízených ministerstvem

¹²⁰ Kaplan K., Kosatík P., Gottwaldovi muži, s. 37

¹²¹ Kaplan Karel, Protistátní bezpečnost, s. 340-341

¹²² Kulturní politika, roč. 2, č. 29, s. 3.

¹²³ Hanzlík František, Bez milosti a slitování, B. Reicin-fanatik rudého teroru, s. 190-191

¹²⁴ Kaplan K., Kosatík P., Gottwaldovi muži, s. 37

informací.¹²⁵ Závažným příkladem porušení práva ze strany komunistické strany byl tzv. krčmářský případ. Několika nekomunistickým ministrům jmenovitě J. Masarykovi, P. Drtinovi a P. Zenklovi doručeny poštou balíčky s výbušninou. Vyšetřování, které vedl úřad ministra spravedlnosti P. Drtiny¹²⁶, protože SNB neprojevovala v této věci přílišnou aktivitu, odhalilo vazby na regionální vedení olomoucké KSČ. Výše uvedené případy otrásaly československou společností a vyhrcovali vztahy mezi komunisty a jejich odpůrci. Projevilo se to na zasedání vlády 27. ledna 1948, kdy ministr Drtina vyslovil podezření, že za všemi zmiňovanými akcemi lze nalézt rukopis komunisty ovládané Bezpečnosti a jiných silových složek státu.¹²⁷

Komunisté se díky svému počínání dostávali do izolace. Na vině nebyly jen zmiňované excesy bezpečnostních složek, ale také neshody politického charakteru a zhoršující se hospodářská situace státu a mezinárodní tlak ze strany Sovětského svazu vyvíjený na Československo. Sovětský svaz přinutil zástupce československé vlády na jednání v Moskvě odstoupit od projektu poválečné hospodářské pomoci, známé jako Marshallův plán.¹²⁸ Na počátku roku 1948 se počínaly rýsovat příznaky vážné politické krize. Vláda pod tíhou rozepří mezi jednotlivými koaličními partnery nebyla téměř usnášení schopná. Krize vyústila v únoru roku 1948. Nekomunističtí ministři v čele s P. Drtinou kritizovali ovládnutí bezpečnostního aparátu státu komunistickou stranou. Na dalším zasedání vlády se rozhořel spor o odvolání několika vysoce postavených důstojníků SNB a jejich nahrazení komunistickými přívrženci. Vláda rozhodla o zrušení těchto úkonů, ale ministr vnitra V. Nosek odmítl vykonat rozhodnutí vlády a odvolat jmenované důstojníky.¹²⁹ Část ministrů demokratických stran se rozhodla situaci řešit podáním demise. Učinili tak 20. února 1948, kdy rezignovali na své funkce národní socialisté, lidovci, a ministři demokratické strany. Komunisté neprozíravý tah odstoupivších ministrů vše uvítali, Klement Gottwald prohlásil: „*Já se přiznám, že jsem se ráno před schůzí modlil, aby je ta blbost neopustila a oni nepřišli.*“¹³⁰ Nekomunističtí ministři však nezvolili jednotný postup, nepřipojili se k nim vyjma Václava Majera¹³¹ ministři za sociální demokracii. Od této chvíle zahájila KSČ tvrdý postup proti demokraticky smýšlející

¹²⁵ Hanzlík František, *Bez milosti a slitování, B. Reicin-fanatik rudého teroru*, s. 192

¹²⁶ Bělina Pavel, a kol., *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 259

¹²⁷ Kaplan Karel, *Protistátní bezpečnost*, s. 340-343

¹²⁸ Cuhra J. a kol., *České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918*, s. 166-174

¹²⁹ Rupnik J., *Dějiny komunistické strany Československa*, s. 236-237

¹³⁰ Kaplan K., Kosatík P., *Gottwaldovi muži*, s. 39

¹³¹ Ministr Václav Majer podal demisi 25. února 1948.

politické reprezentaci. Komunisté zahájili mobilizaci mas a začali organizovat řadu demonstrací a stávek, na nichž se měla projevit vůle lidu. Krom toho komunisté uvedli do pohotovosti lidové milice a do Prahy a jejího okolí povolali pohotovostní pluky SNB.¹³²

Demonstrace svolané a řízené komunistickými představiteli stupňovaly tlak na demokratické zřízení. Gottwald vyzval na shromáždění na Staroměstském náměstí k zakládání akčních výborů, jež měly přebírat moc ve státě. Přesto se komunisté snažili, aby převrat měl alespoň zdání legality. Na ostrý postup komunistů nedokázala demokratická politická reprezentace výrazněji reagovat. Vláda tedy jako celek nepadla, měla být pouze doplněna o ministry, o kterých Gottwald již odmítl jednat s demokratickými politickými stranami.¹³³ Tomuto postupu se bránil prezident E. Beneš. Nicméně 25. února na shromáždění na Václavském náměstí mohla zaznít z úst Klementa Gottwalda následující známá slova: „*Soudruzi a soudružky, drazí přátelé! Právě se vracím z Hradu od pana prezidenta. Dnes ráno jsem mu podal návrh na přijetí demise ministrů, kteří odstoupili 20. února tohoto rok, a současně jsem panu prezidentovi navrhl seznam osob, kterými má být vláda doplněna a rekonstruována. Mohu vám sdělit, že pan prezident všechny mé návrhy, tak jak byly podány, přijal.*“¹³⁴ Gottwald ve své řeči ještě připomněl, že pro prezidenta nebylo jednoduché toto rozhodnutí učinit, a poděkoval mu slovy: „...*jsem panu prezidentovi vděčni, že dovedl respektovat přání lidu i ve věci, která mu byla osobně velmi těžká.*“¹³⁵

Prezident své rozhodnutí opravdu dlouho zvažoval a snažil se nalézt nějaké alternativní východisko. Rozhodující podíl na jeho výsledném stanovisku mělo zjištění, že armáda v čele s Ludvíkem Svobodou zastává neutrální postoj.¹³⁶ Neměl již sílu déle vzdorovat nátlaku komunistů a Sovětského svazu a zejména se obával možnosti ozbrojené konfrontace, proto raději Gottwaldovi požadavky akceptoval. Zajímavé je podotknout, že sami komunisté příliš L. Svobodovi v průběhu vládní krize příliš nedůvěřovali a přes svou dosavadní snahu nezískali v armádě tak neotřesitelné postavení jako v SNB. Vývoj událostí ale nepotřeboval zásah armády, a proto v celé záležitosti stála stranou. Komunistický převrat byl dokončen 10. března vyslovením důvěry československého

¹³² Novotný V., et al, Dějiny Prahy II. Praha, Litomyšl: Paseka, s 418-420

¹³³ Kaplan K., Kosatík P., Gottwaldovi muži, s. 41-45

¹³⁴ Gronský J., Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II, 1945-1960, s 283

¹³⁵ Ibid s 283

¹³⁶ Hanzlík František, Bez milosti a slitování, B. Reicin-fanatik rudého teroru, s 200-207

parlamentu Gottwaldově doplněné vládě.¹³⁷ Československo se tedy únorovými událostmi zařadilo po bok lidově demokratických režimů střední Evropy jako poslední z nich.

Události února roku 1948 předznamenalý vývoj Československé republiky na dalších dlouhých 40 let. Bylo vysloveno množství názorů, jak se mělo postupovat v řešení krizových okamžiků, které přisuzují menší, či větší vinu jednotlivým aktérům politického vývoje poválečného období. Pokus řešit situaci demisí demokraticky orientovaných členů vlády se dnešní optikou zdá poněkud neprozíravý. Politici špatně vyhodnotili společenskou situaci, předpokládali, že ve jménu zachování demokratických ideálů vystoupí většina společnosti vůči komunistické straně. Neuvědomili si, že komunistická strana se již od prvních chvil po osvobození snažila prorůst do všech možných složek společnosti s cílem ji ovládnout a podrobit své kontrole. Tento předem prohraný zápas demokratických sil byl také do velké míry ovlivněn geopolitickým poválečným uspořádáním. Bylo by naivní představit si, že by západní velmoci mohly zpochybňovat nároky Sovětského svazu na střední Evropu, jako na oblast svého zájmu. A stejně tak, že Sovětský svaz by připustil ve své zájmové sféře jiný, než lidově demokratický režim stalinského typu. Veškeré ideály poválečného období o mostu mezi Východem a Západem byly promptně v souvislosti s dalším vývojem situace v Československu opuštěny.

2.2. Mezinárodní postavení ČSR

Předcházející kapitola pojednávala vnitropolitické situaci v ČSR s velmi omezeným přesahem do světové politiky, což mělo pouze demonstrovat, jak sovětský vliv ČSR ovlivňoval. V následující části práce ve stručnosti provedu úvod do širšího mezinárodního kontextu doby, v níž se Československo ocitá.

V roce 1946 v severoamerickém městě Fultonu při svém projevu přednesl známá slova: „*Od Štětína na Baltu až po Terst na Jadranu byla napříč celým kontinentem spuštěna železná opona. Za touto linií leží všechna starobylá města střední východní Evropy. ... všechna tato proslulá hlavní města i s obyvatelstvem jejich zemí, se ocitla v oblasti, kterou musím nazvat sovětskou sférou, a všechna jsou vystavena nejen té či oné formě sovětského vlivu, ale i ... ovládnutí z Moskvy.*“¹³⁸ S předstihem vyjádřil budoucí

¹³⁷ Bílek J., Láník J., Šach J., Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945-květen 1955, s. 78-79

¹³⁸ Churchill S. Winston, Druhá světová válka, VI. díl, Triumf a tragédie, s. 652

rozdělení světa na dva geopolitické mocenské celky. Pouhý rok po válce již znatelně narůstaly rozpory mezi vítěznými mocnostmi, kdy po porážce nacistického Německa a Japonska se jejich spolupráce počínala pomalu rozpadat.¹³⁹ Pod dojmem událostí ve světě a postupu Sovětského svazu vyhlásil americký prezident (po schválení Kongresem) Harry Truman tzv. Trumanovu doktrínu. Napříště tak měla zahraniční politika USA směřovat k zadržování komunismu.¹⁴⁰ Československou pozici ležící v sovětské sféře vlivu nikdo ani nezpochybňoval. V předcházející kapitole bylo pojednáno o československo-sovětské smlouvě z válečného období, která do jisté míry předurčila poválečnou pozici ČSR ve světě. Nebyla to však pouze tato smlouva, co z ČSR učinilo jeden ze států sovětského mocenského bloku. Roli zde hrály i další faktory, nutno poznamenat, že některé z nich W.Churchill již v době války předpokládal. USA z obavy z možného rozpadu evropského válkou zdevastovaného hospodářství, což by mělo zajisté následek rostoucího extremismu, vypracovaly plán na hospodářskou obnovu Evropy - Marshallův plán.¹⁴¹ Československo bylo dotlačeno SSSR k odmítnutí této pomoci, což bylo potvrzením jeho příslušnosti do formujícího se východního bloku, ještě před samotným převzetím moci komunistickou stranou.¹⁴² Formování mocensko-politických bloků dostalo i ráz vojenský, když v roce 1949 vznikne Severoatlantická aliance NATO,¹⁴³ jehož protiváhou bude v pozdějších letech obdobné vojenské uskupení Východu- Varšavská smlouva. Proti ustavujícímu se vojenskému společenství Západu se vzedmula vlna nevole a kritiky na stránkách československého Rudého práva v létě 1948.¹⁴⁴

Československo se dostalo do vleku sovětské politiky a plně se zapojilo do všech struktur východního bloku nejen v politické sféře, ale i ve sféře hospodářské, kdy se v zahraničním obchodě plně přeorientovalo na SSSR a jeho satelity. Roku 1949 vznikla v socialistických státech Rada vzájemné hospodářské pomoci, která si kladla za cíl prohloubit spolupráci mezi jednotlivými socialistickými státy a koordinovat jejich společný postup.¹⁴⁵ Na hlasy, které kritizovaly československé angažování ve východním bloku, odpovídali političtí představitelé vystoupeními v parlamentu. Například na zasedání

¹³⁹ Johnson Paul., Dějiny 20. století, s. 425- 426

¹⁴⁰ Nálevka Vladimír, Studená válka, s. 15

¹⁴¹ Bullock Alan, Hitler a Stalin, paralelní životopisy, s. 894-896

¹⁴² Bělina Pavel, a kol., Dějiny zemí Koruny české II., s. 262

¹⁴³ Nálevka Vladimír, Studená válka, s. 40-41

¹⁴⁴ Rudé právo – orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa, roč. 29, č. 163, s. 2; č. 168 s. 2; č. 169, s. 2

¹⁴⁵ Bělina Pavel, a kol., Dějiny zemí Koruny české II., s. 271-272

2. února 1949 ve své řeči poslanec Nový hovořil že: „ ...v minulém roce navázány byly také styky s řadou jiných států, např. s Korejí, Izraelem, Hindustánem, a jak řekl ministr zahraničí dr Clementis, chystáme se k navázání styků s dalšími státy, mezi jinými i s Pakistanem.... Naše spojenecké závazky se Sovětským svazem a lidově demokratickými zeměmi, jak vidno, nemají tudíž ráz bloku a nikterak nám nepřekážejí v rozšíření diplomatických a hospodářských styků s jinými státy, v protikladu s praxí imperialistických států...“¹⁴⁶ Navázání bezproblémových diplomatických vztahů s Izraelem nebude mít dlouhé trvání, neboť v dalších letech dojde následkem komunistického postoje a praktických činů k jejich zhoršení v 50. letech a v letech 60. po šestidenní válce budou přerušeny.

2.3. Československo a Židé

Události druhé světové války tvrdě dopadly také na československou židovskou komunitu. Z celkového předválečného počtu židovských obyvatel Československa válku nepřežilo 272 tisíc osob. Utrpení přeživších neodeznělo zcela ihned po osvobození. Řada vězňů umírala na následky nelidského zacházení ještě dlouho po válce. Velkým problémem se rovněž stávaly propuknuvší epidemie. Například v Terezíně vypukla ke konci války epidemie skvrnitého tyfu, a proto muselo být celé bývalé ghetto izolováno v karanténě.¹⁴⁷ S koncem války se počínali navracet lidé uvěznění v celé řadě nacistických koncentračních a likvidačních táborů Evropy. I přes vstřícný postoj československé politické reprezentace byl návrat židovských obyvatel z nacistických táborů do obnovené republiky značně problematický. Přeživší Židé se často setkávali s nepochopením většinové československé společnosti. Majoritní společnost řešila své vlastní poválečné problémy a starosti, svou roli hrála i nepřenositelnost hrůzných zážitků způsobených nacistickým „konečným řešením“, které si v sobě Židé z válečných let přinášeli.¹⁴⁸ Židé a jejich osudy stály bokem zájmu většinové společnosti, a v určité části společnosti naopak přetrvávaly antisemitské stereotypy, přiživované oficiální propagandou za období protektorátu a slovenského státu.¹⁴⁹ Ve společnosti zavládla euforie z konce války, Židé ji však prožívali poněkud odlišně. Židům přeživším šoa kalily pocity radosti obavy o osud

¹⁴⁶ <https://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/024schuz/s024011.htm>, navštíveno dne 9. 1. 2016

¹⁴⁷ Sadek V., Židé, dějiny a kultura, Praha, Židovské muzeum v Praze 1997, s. 77

¹⁴⁸ Honsová K., Šafirová L., Přátelství v době těžkých zkoušek: Historickosociologická studie o interpersonálních vztazích českých Židů v letech 1938-1948, s. 118-119

¹⁴⁹ Novotná Hedvika, Dozvuky protektorátu v poválečném Československu, s. 162-163

svých rodin, smutek z jejich ztráty, nejistoty z budoucnosti, vykořeněnosti a samoty. Často Židé v průběhu války přišli o všechny své příbuzné a neměli se opravdu kam vrátit, neboť v jejich bytech bydleli již jiní lidé.¹⁵⁰ Z těchto důvodů nebylo poválečné období pro Židy pouze obdobím radosti ze života, ale také dobou, v níž museli řešit důležité otázky své budoucí existence. Válku přežilo a v roce 1945 žilo v Československu na 43 000 Židů¹⁵¹. Mezi nimi byli lidé přeživší nacistické vyvražďování i ti, co se zachránili včasnou emigrací a po válce se navrátili zpět do Československa, tak i lidé žijící po dobu okupace v ilegality, či je zachránilo manželství s nežidovským partnerem.¹⁵² Následkem velkého úbytku židovského obyvatelstva v Československu neobnovila řada náboženských obcí v poválečné době svou činnost. Stejně tomu bylo i v případě mnohých židovských organizací a spolků zaniklých v průběhu nacistické okupace.¹⁵³ Výjimku představovaly některé sionistické organizace, o kterých budu pojednávat v následující kapitole.

Židovské náboženské obce, jež pokračovaly ve své činnosti v poválečném období, se sloučily do Rady Židovských náboženských obcí v Čechách a na Moravě a v Ústředný Svaz židovských náboženských obcí na Slovensku. Jejich počet se proměňoval, jelikož některé z nich neprokázaly svou další životaschopnost. Instrukce náboženských obcí neměla jen důležitou roli v náboženském životě židovských obyvatel Československa, ale stala se také místem, kde mohli lidé najít podporu a pomoc při návratu do běžného života i při jednání s úřady. Obce hájily zájmy jak svých příslušníků, tak i lidí, kteří židovskou víru nevyznávali, ale byli označeni nacistickými úřady za Židy a perzekvováni.¹⁵⁴ Bezproblémové začlenění židovské populace do majoritní společnosti komplikovala také otázka národnosti. Jak jsem v předchozí kapitole uvedl, Československo svůj přístup k menšinám diametrálně proměnilo. V obnovené republice nemělo být nadále místo pro jiné národnosti než českou a slovenskou.¹⁵⁵ Židům bylo i z oficiálních míst doporučováno, aby se asimilovali a přijali českou nebo slovenskou národnost. V rámci tohoto ideového rámce se českoslovenští političtí představitelé nijak v poválečných letech nevyjadřovali

¹⁵⁰ Soukupová B., Židé a reprezentace v českých zemích v letech 1945-1948 (mezi režimem, židovstvím a judaismem), s. 56-60

¹⁵¹ Údaje se v odborné literatuře rozcházejí, jedná se pouze o odhad, situaci komplikoval také fakt, že množství Židů na území republiky přichází po odstoupení Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu v létě 1945, vycházím z odhadu Petra Broda.

¹⁵² Brod Petr, Židé v poválečném Československu, s. 151

¹⁵³ Sadek V., Židé, dějiny a kultura, s. 81-82

¹⁵⁴ Brod Petr, Židé v poválečném Československu, s. 151

¹⁵⁵ Čížinská Markéta, Nástin reflexe holocaustu československých židů v politickém myšlení obnovy poválečného Československa, s. 108

v oficiálních projevech k židovské tragédii. Nechtěli zdůrazňovat odlišnosti židovských osudů od událostí postihující Československo jako celek.¹⁵⁶

Řada Židů se v období první republiky přihlásila k německému případně maďarskému státnímu občanství, a tudíž se na ně vztahovaly Benešovy dekrety. Proti takovému postupu protestovala i Rada židovských náboženských obcí, kdy poukazovala na to, že jsou Židé „*byť i byli v koncentračních táborech, pokud udali v roce 1930 německou národnost, povinni nositi pásky, býti po 8. hodině doma a podrobiti se všem předpisům, které již znají z německé okupace.*“¹⁵⁷ Židé, i když podléhali perzekucím, nesplňovali podmínky ustanovené v dekretu 12/1945 Sb. o aktivní účasti na boji proti německé a maďarské okupaci a tudíž nebyli vyňati z konfiskace majetku, ale stejně tak museli prokazovat dle dekretu 33/1945 Sb., že „trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem“, aby jim bylo zachováno československé občanství.¹⁵⁸ Stávaly se i případy, že Židé německé národnosti byli zařazováni do transportů určených k odsunu do německy mluvících zemí. Změnu v této praxi přinesl až výnos ministerstva vnitra z 10. září 1946, který zamezil zahrnutí těchto osob do odsunu.¹⁵⁹ Zášť československé společnosti vůči německému obyvatelstvu se často obracela proti německy hovořícím Židům, které společnost často díky jazyku zařazovala mezi Němce. Některé excesy v poválečné době, například ničení židovských hřbitovů, byly spíše výrazem pokřivených kulturních a morálních hodnot válečným obdobím, než programovým antisemitismem.¹⁶⁰

Nelze však říci, že by poválečné Československo bylo antisemitských výstřelků prosto. Ve společnosti se místy objevoval latentní antisemitismus, ale největším zdrojem problémů představovalo navrácení židovského majetku.¹⁶¹ Otázka restitucí nebyla jen institucionálního charakteru, Židé se často setkávali i s případy, kdy jim nebyl majetek navrácen lidmi, u nichž si během války své cennosti uložili.¹⁶² Sousedé, či známí neměli velké pochopení pro tristní situaci navrátilců bez prostředků a držbu hodnotných věcí zapírali.¹⁶³ Poměry byly na Slovensku ještě problematičtější a vyhrcořenější než ve zbytku republiky. Antisemitské nálady zde vyústily v útoky na Židy. Již v květnu 1945 se

¹⁵⁶ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 18

¹⁵⁷ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 28

¹⁵⁸ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html> navštíveno dne 9.1. 2016

¹⁵⁹ Nepalová Šárka, Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948, s. 319

¹⁶⁰ Novotná Hedvika, Dozvuky protektorátu v poválečném Československu, s. 163

¹⁶¹ Nepalová Šárka, Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948, s. 316-318

¹⁶² Lozoviuková Kateřina, Ghetto Terezín a Mimořádný lidový soud v Litoměřicích v letech 1945-1948, s. 72,

¹⁶³ Honsová K., Šafirová L., Přátelství v době těžkých zkoušek: Historickosociologická studie o interpersonálních vztazích českých Židů v letech 1938-1948, s. 116

odehrály nepokoje v Košicích a během léta stejného roku v Prešově.¹⁶⁴ Nejzávažnější excesy přerostly dokonce v pogromy. Stalo se tak v září roku 1945 ve Velkých Topolčanech a v letech 1946 a 1948 v Bratislavě. O pogromech informoval dobový tisk: „*V Topolčanech došlo k pogromu. Vřelo to tam již několik dní. Vlastním důvodem k pogromu bylo toto: Tamní židovský lékař očkoval děti proti záškrtu. Jak po očkování obvykle, děti dostaly horečku. Po městě se rozšířila zpráva, že lékař přimísil do sera jed, aby otrávil křesťanské děti. Zrána nastala honička na židovské obyvatelstvo.*“¹⁶⁵ Poněkud odlišnou verzi přinesl náměstek ministra vnitra V. Široký: „*... k pogromu došlo následkem neopatrného výroku židovského lékaře, který, když mu bylo přivedeno nemocné dítě k očkování, řekl, že tomu dítěti nepomůže již očkování, že stejně zemře, protože je podvyživené. Paní, která dítě dovedla k lékaři, z toho udělala velikou věc, že židovský lékař vraždí křesťanské děti*“¹⁶⁶ Na situaci ve společnosti reagovali i čelní političtí představitelé, 17. září roku 1945 prohlásil Jan Masaryk ve svém projevu: „*Slyším tu o antisemitských činech v mezích hranic naší republiky. Mezi Čechy a Slováky není pro antisemitismus místa. Budu proti němu bouřit a bojovat, dokud budu žít.*“¹⁶⁷ Jan Masaryk zastával prožidovské a prosionistické postoje, což je patrné z jeho dalšího projevu z října roku 1945, v němž mimo jiné uvedl: „*Izraelský národ zaplatil nevýslovně hrůznou cenu za tupost všech, kdo učinili ghetto a pogrom otrěsnou skutečností. Pokusme se svůj dluh splatit- nelze ho zaplatit celý-ale učinme vše, co je v našich silách. Je to naše povinnost.*“¹⁶⁸

Události ve Velkých Topolčanech se staly i předmětem diskutovaným na 62. schůzi vlády. Členové vlády útoky na židovské spoluobčany odsoudili a věnovali jim velkou pozornost. Nejvíce alarmujícím bylo zjištění náměstka ministra vnitra V. Širokého, že se do útoků zapojily i jednotky československé armády. Ministři přijali závěry, v nichž kritizovali Slovenskou národní radu v nedostatečném řešení tzv. židovské otázky, neboť na Slovensku byla v platnosti ještě řada protizidovských nařízení tisovskeho režimu a dokonce na některých místech byl židovský majetek držen v rukou arizátorů. Je však nutné podotknout, že někteří členové vlády odkazovali na neloajální působení Židů v oblasti Velkých Topolčan v období první republiky, kteří se většinou hlásili buď k německé, či

¹⁶⁴ Cichopek-Gajraj Anna, *Beyond Violence: Jewish Survivors in Poland and Slovakia, 1944–48*, s. 117

¹⁶⁵ *Kulturní politika 1945-1946*, roč. 1, číslo 5, s. 2

¹⁶⁶ Bulínová M., *Československo a Izrael 1945-1956*, s. 18

¹⁶⁷ Čermáková R., *Poválečné Československo, Obnovený stát ve střední Evropě*, s. 32

¹⁶⁸ Čermáková R., *Poválečné Československo, Obnovený stát ve střední Evropě*, s. 32

maďarské národnosti.¹⁶⁹ I přes reakci vlády však pokračovaly násilnosti zaměřené vůči židovskému obyvatelstvu, jak jsem výše poznamenal, i později. Stalo se tak při příležitosti partyzánského sjezdu ve dnech 1.-4. srpna roku 1946. Násilnosti dle zprávy zemského velitele SNB měly politický podtext a měly být vyprovokovány maďarskou stranou a měly poškodit československé zájmy na mírové konferenci v Paříži, kde se jednalo o mírové smlouvě s Maďarskem. Ve své zprávě uvádí: „...byla rozpoutána mohutná propaganda, že partyzánský sjezd a s tím spojená manifestace bude využita k protizidovským akcím...Krátko před sjezdem tato propaganda dosáhla takového rozměru a úspěchu, že veřejnost přijala zmíněné výtržnosti jako něco samozřejmého. Po této důkladné přípravě, do níž byly zapojeny všechny reakční elementy na Slovensku, část partyzánů, která od osvobození nebyla politicky zpracována a podchycena, naplněná záměrně vyvolanými obavami o svoji existenci v důsledku některých případů odejmutí národního správcovství, byla provokatéry z řad gardistických, luďáckých a jiných reakčních živlů stržena k protizidovským násilnostem.“¹⁷⁰ Ve zprávě se dále uvádí, že je nutné dbát na osvětovou činnost v armádě a ve sboru NB, jež by se měla zaměřit zejména na boj s antisemitskou propagandou, neboť i při těchto násilnostech byli účastni příslušníci armády.¹⁷¹

Protizidovské násilnosti byly využity, jak je zřejmé z výše citované zprávy pro politický boj a další posilování postavení komunistické strany, která právě na Slovensku neměla tak neochvějně postavení jako ve zbytku republiky. Další z řady nepřátelských projevů vůči židovskému obyvatelstvu přišel z nečekané strany a to od V. Kopeckého, jehož projevy byly zaměřeny spíše opačným způsobem. Kopecký měl dle Práva lidu na schůzi KSČ v Teplicích – Šanově v březnu 1937 pronést slova: „...tito bradatí Šalamounové, tato židovská svoloč, která se teprve v poslední době připojila k domácímu nebo zahraničnímu odboji, nemá přednostního práva podle dekretu 225 před řádnými Čechy.“¹⁷² Kopeckého prohlášením se cítila zaskočena i Rada židovských náboženských obcí. Kopecký záhy v Rudém právu výroky popřel a dodal, že reagoval na situaci, kdy se imigranti ze Zakarpatské Ukrajiny dožadovali v pohraničí majetku.¹⁷³ Narážíme zde opět na otázku majetku. V roce 1947 probíhaly v Československu nadále spory o židovské restituční práva, veřejně se probíraly osudy 3 velkých restituentů. Kde mělo hrát roli i veřejné mínění, pokřivené prizmatem doby, neboť tito Židé byli líčeni jako nenasytní kapitalisté

¹⁶⁹ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 17-27

¹⁷⁰ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 37

¹⁷¹ Ibid, str. 38

¹⁷² Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 64

¹⁷³ Ibid., S. 65

bránící se vůli lidu.¹⁷⁴ Tyto výroky se citlivě dotýkaly židovských příslušníků československých zahraničních jednotek, kteří nelibě nesli upozadování jejich zásluh na boji proti nacismu a antisemitské výroky, s nimiž se poprvé setkávali v obnovené republice.¹⁷⁵ Nicméně Československo bylo v roce 1947 zvoleno zástupci světového židovstva, jako místo setkávání. V dubnu roku 1947 byl svolán Světový židovský kongres do Prahy a Evropská sionistická konference se uskutečnila v srpnu téhož roku v Karlových Varech. Své čelní organizace se dočkali i zastánci asimilace, kdy ve stejné době, tedy v dubnu 1947 obnovil svou činnost Svaz Čechů -Židů.¹⁷⁶

Komunistický vliv se projevil po únoru i ve vedení židovských náboženských obcí, v únoru 1948 jejich kontrolu převzaly akční výbory. Další působení obcí spadalo, jako v případech jiných církví, pod dohled státních úřadů.¹⁷⁷ V roce 1948 byl 10. listopadu založen svaz československo-izraelského přátelství, do jehož čela byl zvolen K. Kreibich s čestným předsedou ministrem informací a osvěty V. Kopeckým. Zajímavé je složení čestného předsednictva, v němž zasedali i důstojníci československé armády: generál A. Vicherek a mjr. A. Sochor¹⁷⁸, tedy velitelé výcviku jednotek určených pro Izrael.

2.3.1. Vystěhovalectví do Izraele

Postoj Československa v otázce emigrace na území britského mandátu Palestina a později státu Izrael velmi dobře demonstruje změnu celkového postoje k židovskému státu. V poválečném období, kdy řada židovských organizací ze zjevných příčin zanikla, či nebyla obnovena, byla situace u sionistických uskupení poněkud odlišná. Myšlenka sionismu byla u československého židovského obyvatelstva přitažlivá a vstřícný přístup československých úřadů umožnil činnost sionistických organizací. Ty se nezaměřovaly pouze na Židy z Československa, ale pomáhaly nalézt nový domov i přeživším Židům z okolních evropských států.

Sionistické organizace, jež se sloučily do Ústředního sionistického svazu, podporovaly příslušníky židovské menšiny, pořádaly pro ně školící kurzy, v nichž se

¹⁷⁴ Nepalová Šárka, Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948, s. 321-323

¹⁷⁵ Novotná Hedvika, Dozvuky protektorátu v poválečném Československu, s. 166

¹⁷⁶ Soukupová B., Židé a reprezentace v českých zemích v letech 1945-1948 (mezi režimem, židovstvím a judaismem), s. 74

¹⁷⁷ Brod Petr, Židé v poválečném Československu, s. 151

¹⁷⁸ Věstník ŽNo, roč. 10, č. 47 str. 515

připravovali na život v nové vlasti. K nejdůležitějším sionistickým organizacím patřily: Bricha, Tchelet lavan, Ha-Šomer ha-cajir, Bejtar a Palestinský úřad. Jak jsem uvedl výše, až do vzniku samostatného izraelského státu v roce 1948 přicházela do Palestiny většina imigrantů ilegální cestou. Tyto ilegální přistěhovalecké transfery řídila zejména organizace Bricha za pomoci členů Hagany.¹⁷⁹ Sionističtí agitátoři navštěvovali po Československu místa, kde dočasně přebývali Židé bez domova, jako byly například sirotčince, v nichž žily děti a mládež přeživší šoa. V těchto místech příslušníci sionistických organizací získávali nové stoupence pro sionistické ideály. Vybrané osoby se účastnily také kurzů pro sionistické instruktory v zahraničí, kde se zájemci učili hebrejsky, prodělávali zemědělskou přípravu, ale také prošli brannou výchovou a kurzem sebeobrany.¹⁸⁰ Sionismus a židovské vystěhovalectví byly podporovány napříč československým politickým spektrem, což bylo u některých politických subjektů dáno výsledným cílem, a tím bylo obnovit stát bez národnostních menšin.¹⁸¹ Z Československa byly vypravovány zvláštní vlaky, které měly převést židovské emigranty do italských přístavů, odkud dále pokračovali loděmi do Izraele. Na organizaci vlaků spolupracovalo československé ministerstvo dopravy s cestovní a dopravní kanceláří Patra clo Čedok.¹⁸²

Československo se stalo v poválečné době jakousi přestupní stanicí pro přeživší Židy z celé Evropy při jejich snaze opustit starý kontinent a zakotvit v britské Palestině.¹⁸³ Jak jsem výše poznamenal, restriktivní opatření britské vlády k židovskému přistěhovalectví existovala i nadále, a proto se pomoc československých úřadů odehrávala nepřímo, aby se českoslovenští představitelé vyhnuli konfliktu s Británií. I přesto však na mezinárodním poli vystupovala československá politická reprezentace ve prospěch Židů. Prezident republiky Edvard Beneš v říjnu 1946 prohlásil, že: „nejlepším řešením židovského světového problému je zřízení samostatného židovského státu.“¹⁸⁴ Obnovená republika již nebyla budována jako mnohonárodnostní stát, německé obyvatelstvo bylo

¹⁷⁹ Yegar M., Československo, sionismus, Izrael, Historie vzájemných vztahů, s. 67-75

¹⁸⁰ Kohn P., Kolik naděje má smrt, s. 31

¹⁸¹ Yegar M., Československo, sionismus, Izrael, Historie vzájemných vztahů, Praha, Victoria Publishing 1997, s. 62

¹⁸² Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 214-216

¹⁸³ Zbořil F., Československá a česká zahraniční politika, minulost a současnost, s. 277-278

¹⁸⁴ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 11

odsunuto a Židé měli víceméně na výběr ze dvou variant. Jednou z nich byla emigrace, druhou možností byla čechizace.¹⁸⁵

Od vzniku Izraele mohlo již vystěhování probíhat legální cestou. Jak zaznělo v prohlášení Ehuda Avriela, jedním z prvních zákonů nového státu Izrael je nařízení týkající se přistěhovalectví, které je teď neomezené.¹⁸⁶ Celkový počet židovských emigrantů z Československa směřujících do Izraele se odhaduje mezi 18 ti až 19 ti tisíci. Do roku 1949 probíhalo vystěhovalectví bez závažnějších obtíží ze strany československých úřadů.¹⁸⁷ Vyskytla se zde však řada komplikací v oblasti majetku. Emigranti museli vytvářet seznamy věcí, které si chtěli odvézt z Československa. Množství předmětů nebylo možné odvézt z republiky, týkalo se to hlavně šperků a hodinek, ale také věcí, které neměly vysokou tržní hodnotu, přesto měli pro emigranty velký význam. Lidé opouštějící republiku museli vytvářet seznamy věcí, které si chtěli odvézt, a výsledný seznam podléhal ještě schválení úředníků. Časté byly případy, kdy úředníci z povolených věcí ještě nějaké vyškrtali dodatečně ze seznamu. Činným se v těchto otázkách ukázal být zejména úředník ministerstva financí doktor Fischl. Ač sám židovského původu, zastával tvrdý postup vůči emigrantům a svým podřízeným doporučoval jednat co nejpřísněji. Vystěhovalcům nebylo povoleno odvážet z republiky předměty, jejichž tržní hodnota byla ve srovnání s významem pro své majitele minimální. Tímto způsobem nebylo povoleno Židům zabalit si s sebou všechno oblečení, nábytek, liturgické předměty, atd. Pod kritikou se ocitalo i samotné provádění přísných opatření, jež mohlo v některých případech přerůst v šikanu.¹⁸⁸ V roce 1949 československé úřady obdržely žádost izraelské strany o vystěhování 4000 osob, kterým již vystěhování nebylo povoleno jako celku. Ve stanovisku československých úřadů zaslané izraelskému velvyslanectví se již uvádí, že hromadné vystěhovalectví není možné a příslušné úřady budou žádosti posuzovat individuálně.¹⁸⁹ V následujících letech se situace komplikovala ještě více. Další případy se odehrávaly dle stejného scénáře, roku 1951 se podobným způsobem řešila žádost o vysídlení 3000 osob. Zájem nepoškodit hospodářství ČSR při vývozu majetku hrál i v tomto případě stěžejní úlohu.¹⁹⁰ Od roku 1952 již vystěhovalectví nebylo umožňováno.¹⁹¹ Problematický postoj

¹⁸⁵ Soukupová B., Židé a reprezentace v českých zemích v letech 1945-1948 (mezi režimem, židovstvím a judaismem), s. 66

¹⁸⁶ Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, kar. 9 inv. č. 1-9121

¹⁸⁷ Nepalová Š., Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948, s. 331-332

¹⁸⁸ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 214-216

¹⁸⁹ MZV, fond Izrael TO-O, 1945-1954, karton 6

¹⁹⁰ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 36

vyústil v přerušení diplomatických vztahů mezi oběma státy. V roce 1955 se československé státní orgány pokusily o vřelejší přístup ve vztazích s Izraelem. V rámci nového diskursu se mimo jiné umožnilo: „...povolovat vystěhování některým starým a neužitečným osobám k jejich nejbližším příbuzným v Izraeli.“¹⁹²

Přístup československých státních úřadů k otázce židovského vystěhovalectví do Izraele byl podrobován kritice po proměně vztahu obou států. V roce 1954 se ve zprávě, která se zabývala židovskou emigrací, uvádí: „Po vzniku státu Izrael dne 14.5. 1948 došlo k hromadné emigraci čs. židů do Izraele v letech 1948-1949 při čemž se podle izraelských údajů od nás vystěhovalo asi 18000 osob. Tato akce byla provedena, jak se zjistilo po odhalení a odstranění zrádcovské kliky Clementis-London-Hajdů-bez souhlasu čs. vlády. Clementis sice podal návrh na povolení emigrace do Izraele /čj. MZV 241.549/IV – 6/48/ tento návrh byl však bez projednání dne 21.12.1948 stažen z programu schůze vlády a žádný jiný další nebyl pak vládě podán.“¹⁹³ Odsouzený V. Clementis byl zde obviňován ze svévolného počínání, které neměla vláda posvětit.

Československo tedy do 50. let, než nastal prudký obrat ve vzájemných vztazích, umožňovalo Židům republiku opouštět. Podporovalo je v jejich rozhodnutí a oproti ostatním státům v Evropě, jim nekladlo nepřekonatelné překážky. Nejvážnější komplikace se odehrávaly opět díky majetku, jehož drtivou část museli emigranti zanechat v Československu.

3. Československo a Izrael

Následující kapitola se snaží přiblížit československou podporu poskytovanou vznikajícímu Izraeli na mezinárodním poli. Dále poskytuje základní informace o vojenské pomoci izraelskému státu, do níž patřily právě i vojenské výcvikové tábory. Zmiňuje se o podpoře v československé společnosti prokazované novému státu a také o kulturní výměně, která panovala v prvních letech nezávislého státu Izrael. Zahrnuty jsou zde i první náznaky změny v přístupu československých oficiálních míst ve vztahu k Izraeli, kde jsou patrné první indicie, vedoucí k odklonu dosavadní uplatňované politiky. Otázka

¹⁹¹ Ibid., s. 38-39

¹⁹² Zídek P., Sieber K., Československo a Blízký východ v letech 1948-1989, s. 132

¹⁹³ MZV Izrael, 1945-1954 kar. 1, 9 odb. Izrael

vystěhovalectví, která činí důležitý prvek mezistátních, vztahů byla zachycena již v předchozí části, proto se zde tomuto tématu příliš věnovat nebudu.

3.1. Československá podpora vzniku Izraele

Československo zastávalo v mezinárodním společenství silně prosionistické stanovisko, navazovalo tak na tradici předmnichovské první republiky. Výrazem na mezinárodním poli byla angažovanost československé diplomacie na poli OSN, kde se aktivně zasazoval ve prospěch vzniku Izraele Jan Masaryk. Československý diplomat Karel Lisický zastupoval stát v komisi UNSCOP, která měla jednat o rozdělení Palestiny. Dále předsedal pětičlennému výboru UN Palestine Commission, jenž měl dohlížet na postupný přechod mandátního území Palestina ve dva samostatné státy s prozatímními vládami.¹⁹⁴ Karel Lisický projevil v konkrétních krocích jistou váhavost, bylo zřejmé, že chce postupovat v souladu s politikou Sovětského svazu.¹⁹⁵ Jednoznačně vystupoval na mezinárodní scéně Jan Masaryk a také prezident E. Beneš. Po přijetí rezoluce OSN ze dne 29. listopadu 1947 o rozdělení Palestiny na židovský a arabský stát, zaslali zástupci židovských obcí v ČSR děkovné telegramy určené právě ministrovi zahraničních věcí a prezidentovi.¹⁹⁶ Přístup československých politiků oceňovali i představitelé jišuvu. Budování dobrých vztahů s Československem napovídá také následující událost. V roce 1948 Židé ocenily přístup československých vrcholných politiků, jmenovitě prezidenta republiky E. Beneše, ministra zahraničních věcí J. Masaryka a velvyslance B. Kratochvíla, když byli jmenováni zapsáni do Zlaté knihy židovského národa. Po československých politicích byla také pojmenována řada míst v nově vznikajícím státu. A československý příklad byl vyzdvihován a dáván za příklad jiným národům.¹⁹⁷

3.2. Vztahy ČSR a Izraele

Po vyhlášení státu Izrael se postoj československé politické reprezentace nezměnil. I nadále v mezinárodním společenství představovala jeden ze států příznivě Izraeli nakloněných. Ministr zahraničí prozatímní vlády Izraele Moše Šertok adresoval telegram

¹⁹⁴ Zbořil F., Československá a česká zahraniční politika, minulost a současnost, s. 276

¹⁹⁵ Yegar Moshe, Československo, sionismus a Izrael, Historie vzájemných vztahů, s. 79-81

¹⁹⁶ Ibid. s. 82

¹⁹⁷ Národní archiv ČR, MZV-VA 1945-1951, karton č. 842, inv. č. 6-912

V. Clementisovi, v němž mu oznamuje zřízení nezávislého státu Izrael. Požádal ve zprávě československou vládu o uznání státu a jeho prozatímní vlády. Zároveň ve zprávě uvádí, že židovský stát již nepodléhá žádným restriktivním opatřením, což se týká Židů z celého světa, jimž se Izrael otevírá.¹⁹⁸ Československá vláda uznala nezávislost Izraele 19. května 1948. Stalo se tak velmi brzy po jeho vzniku a ČSR se zařadilo mezi první země, které stát oficiálně uznaly. Ministr zahraničních věcí V. Clementis prohlásil: „...jsem šťasten, že Vám mohu sdělit, že československá vláda se rozhodla uznat de jure stát Izrael a jeho prozatímní vládu, počínaje dnešním datem. Československá vláda oceňuje úsilí, které židovský národ vynaložil pro věc míru a sociálního pokroku a je přesvědčena, že ustavení nezávislého židovského státu bude reálným příspěvkem k udržení míru a upevnění Bezpečnosti na Středním Východě a že nový stát bude vždy hlasatelem kulturního a sociálního pokroku na celém světě.“¹⁹⁹ Československo uznalo nový stát relativně brzy po jeho vzniku. Snažilo se udržovat a pokračovat ve slibně se vyvíjejících přátelských vztazích mezi oběma státy.

Československo-izraelské spolupráce se odehrávala i na poli kultury. Dobový denní tisk přinášel řadu informací o probíhající kulturní výměně a pořádaných kulturních akcích ať již v Izraeli, či v ČSR. Například izraelští filmaři projevíli zájem natáčet hebrejské filmy v barrandovských filmových ateliérech, pořádala se řada výstav, koncertů, v Tel Avivu a v Haifě probíhal k výročí vzniku ČSR týden československé hudby. Přinášeny byly i zprávy o překladech českých her do hebrejštiny a jejich uvedení na izraelské divadelní scéně.²⁰⁰ Samozřejmě Rudé právo přineslo zprávy o pronikání sovětské kultury do Izraele, kdy informovalo o příjezdu delegace palestinských filmových půjčoven do SSSR a poskytnutí sovětských filmů Palestině, neboť je zde „hlad“ po filmech sovětské produkce, protože až do této doby je zde pouze záplava filmů amerických.²⁰¹ Kulturní spolupráce se tedy nenavazovala pouze s ČSR, ale také se Sovětským svazem. V tisku se zdůrazňovala každá maličkost, neboť SSSR se snažil získat v Izraeli silnější postavení.

Vstřícný postoj ke státu Izrael se projevoval i v relativních méně významných detailech, demonstruje to příklad Československé pošty, která jako první na světě uznala platnost izraelských poštovních známek.²⁰² Podobným příkladem je navázání leteckého

¹⁹⁸ Věstník ŽNO, roč. 10, č. 22, str. 259

¹⁹⁹ Věstník ŽNO, roč. 10, č. 22, str. 259

²⁰⁰ Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, karton č. 9, inv. č. 1-9121

²⁰¹ Národní archiv, MZV-VA, 1948, karton č. 9, inv. č. 6-9121

²⁰² Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, karton č. 9, inv. č. 1-9121

spojení československých aerolinek s Izraelem, kdy letadla na svých palubách převážely do Izraele dokonce poštu z USA.²⁰³

V Československém tisku byly také uveřejněny výzvy izraelských úřadů k mobilizaci: „*izraelské ministerstvo války vydalo dne 28.9. 1948 rozkaz č. 27, pro všechny izraelské občany žijící v cizině. Podle tohoto rozkazu jsou všichni muži ročníků 1908-1931 a všechny svobodné a prvdané bezdětné ženy ročníků 1920-1930 povinni hlásit se do izraelské armády. Všichni důstojníci a poddůstojníci, muži i ženy, kteří dosáhli této hodnosti v kterékoli armádě, podléhají mobilizační povinnosti bez věkového omezení a musí se ihned vrátit do Izraele a nastoupit vojenskou službu. Tento rozkaz se týká všech mužů a žen, majitelů palestinských mandátních i izraelských cestovních pasů, dále majitelů všech cestovních pasů nebo dokladů opatřených zpětným visem nebo trvalým pobytem na území státu Izrael a konečně všech osob, které již jednou byly i izraeli a hodlaly se tam usaditi a opustily zemi za různým posláním. Vyzýváme všechny, na které se tento rozkaz vztahuje, aby se hlásili nejpozději do 15. 11. 1948 na vyslanectví státu iz Merkas Lašeruth Haam...*“²⁰⁴ Boj o přežití Izraele proti arabské přesile byl vnímán celkově ve společnosti a mezi politiky velmi pozitivně, přičemž lidé oceňovali hrdinství, s nímž židovský stát čelil přesile útočníků. Řada československých politiků a různých institucí se účastnila vyhlášených sbírek na pomoc bojujícímu židovskému státu, Svaz osvobozených politických vězňů přispěl částkou 2000 Kčs na nákup sanitního vozu pro Haganu.²⁰⁵ Ke stejnému účelu poskytl finanční prostředky ve výši 1000 Kčs primátor Prahy Dr. V. Vacek, jenž připojil dodatek: „*Prosím, abyste tento příspěvek přijali jako důkaz mého obdivu hrdinské, demokratické a bojující Palestiny.*“²⁰⁶ V únoru 1949 navštívila izraelská delegace složená ze zástupců Kfar Masaryk a izraelského velvyslanectví ministra informací V. Kopeckého, aby mu poděkovala za finanční podporu na výstavbu školy T.G. Masaryka. Při přijetí delegace Kopecký vyslovil přání, aby i nadále Izrael zůstal přátelsky nakloněn komunistickým ideálům a Sovětskému svazu a zůstal neutrální přes všechny tlaky, které jsou na něj vyvíjeny.²⁰⁷ Denní tisk v ČSR pranýřoval Velkou Británii za její postup vůči židovskému státu. Objevovali se zde články snažící se poukázat na proarabský

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, inv.č. 1-9121

²⁰⁵ Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, kar. 9 inv. č. 1-9121

²⁰⁶ Věstník ŽNO, roč. 10, č. 37 str. 394

²⁰⁷ Národní archiv, MZV-VA 1948, kar. 9 inv. č. 6-902

postoj Velké Británie a na praktické kroky podnikané v konfliktu mezi Židy a Araby. Jednou z těchto zpráv bylo oznámení Velké Británie o potrestání svých občanů bojujících proti arabským státům, které Velká Británie oficiálně uznala minimálně dvou měsíčním vězením a pokutou. Netrestala se však účast jejich občanů na druhé straně konfliktu, tj. v arabských ozbrojených složkách.²⁰⁸

Československý tisk informoval obyvatelstvo o vřelém přijetí prvního sovětského velvyslance v Izraeli, který do úřadu nastoupil v srpnu roku 1948.²⁰⁹ Odpůrci neutrality se nacházeli i v Izraelském táboře, kdy zejména řečníci byli aktivní v organizaci Liga pro přátelské styky se SSSR. Na jednom ze slavnostních shromáždění tohoto uskupení zaznělo: „*O neutralitě nemůže být ani řeči: naše místo je v táboře stoupců míru, bojovníků za mír, proti válce!*“ Dále, bylo upozorněno, že se tak může dít právě jen za podpory a spolupráce se Sovětským svazem. Společnost sovětsko-izraelského přátelství čítala v roce 1949 odhadem 20000 členů.²¹⁰

Československý tisk přinášel hlavně zprávy, v nichž se hovořilo proti revizionistickému křídlu sionismu. Zdůrazňováno bylo odmítání praktik militantního křídla revizionistů většinou židovského obyvatelstva Palestiny. Přetřásána zde byla také role Velké Británie a USA, v jejichž politice byl spatřován hlavní důvod konfliktů, neboť jak zastávaly názory komunistům nakloněné kruhy v Izraeli, jsou Arabové ovládnuti imperialistickými silami, a bez těchto by se s Araby bez problémů domluvili.²¹¹

Mezi jeden z okamžiků, kdy lze demonstrovat proměnu vztahu SSSR a potažmo ČSR k Izraeli, bych uvedl články objevující se v denním tisku na podzim roku 1948. Lidová demokracie na svých stránkách přinesla článek o vstřícném postoji Arabů k SSSR. Konkrétně se zde uvádí: „*Západní diplomatictí zástupci v Sýrii, Libanonu a Iráku zjišťují, že stále větší počet Arabů získává sympatie k Sovětskému svazu... začínají věřit, že jejich situace by se zlepšila, kdyby se připojili na stranu Sovětského svazu.*“²¹²

Vztahy mezi Izraelem a ČSR ochlazovaly postupně. Izrael sice v roce 1949 vyhlásil neutralitu, ale sovětský blok choval k tomuto prohlášení nedůvěru. Předpokládalo se, že se

²⁰⁸ Národní archiv, MZV-VA, 1948, karton č. 9 inv.č. 6-9121

²⁰⁹ Národní archiv, MZV-VA, 1948, karton č. 9 inv.č. 6-9121

²¹⁰ ibid.

²¹¹ Fond MZV-VA, 1945-1951, karton č. 842, nv. č. 1-912

²¹² Národní archiv, MZV-VA 1945-1951, karton č. 842, inv. č. 6-901

Izrael přikloní na stranu USA.²¹³ Československo reagovalo v intencích politiky SSSR od 50. let na Izrael velmi nepříznivě. Situace se vyhrcovala postupně, na jaře roku 1949 již přinášejí pracovníci informačního odboru MZV informace o zhoršujícím se vztahu Izraele k Československu.²¹⁴ Zhoršení vztahu dokládá i cenzura izraelského časopisu Zpravodajská služba Izraele, jehož některá čísla nebylo povoleno vydat, případně byla čísla zajištěna. Například v čísle 453 z roku 1950 cenzorům vadilo: „*Smířlivé zacházení s Německem, jak je nyní praktikováno v obou částech země, je pohanou svaté památky bezpočetných mučedníků, zrazuje oběti, jež byly podstoupeny pro přemožení nacismu a zasívá sémě nové útočnosti, surovosti a hrůzy.*“²¹⁵ V této větě byl nalezen nepřímý útok na Sovětský svaz, a proto nemohla být povolena distribuce celého čísla. I v dalších letech byla cenzurou zamítána čísla, či se předpokládalo, že by na stránkách časopisu mohlo být zneužito prostoru k výpadům proti ČSR a SSSR, a proto nebylo vydávání časopisu povoleno. Charakteristický je případ z roku 1952, kdy bylo rozhodnuto povolit vydání časopisu, ale tak pozdě, aby velvyslanectví už dané číslo nestihlo vydat.²¹⁶

Velkým předělem byl proces se skupinou Slánského, do jehož širšího záběru lze zahrnout také procesy s izraelskými občany Šimonem Orensteinem a Mordechajem Orenem, kteří byli odsouzeni v 50. letech. Mordechai Oren, zatčený v roce 1951, byl respektovaným členem izraelské politické strany Mapam.²¹⁷ Zatčení izraelských občanů nezůstalo bez odezvy. Izraelská strana důrazně protestovala a snažila se různými politickými prostředky docílit propuštění obou svých občanů. Vlivem událostí kolem procesu se Slánského spikleneckým centrem nastalo naprosté ochlazení vzájemných československo-izraelských vztahů, které se omezily na nejnútnejší míru formálních styků. Ve zprávě ministerstva zahraničních věcí z roku 1955 se uvádí: *Hrubě štvání izraelského tisku proti ČSR se sice postupně zmírnilo, ale některé drobné záležitosti styku mezi oběma zeměmi byly nadále brány za záminky k šíření nepříznivého mínění o ČSR. Tak záležitost zatčených a odsouzených izraelských občanů Orena a Orensteina byla a je opětovně v izraelském tisku široce komentována a zkreslována.*²¹⁸ Oba izraelští občané byli nakonec propuštěni.

²¹³ Pejčoch I., Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu, s. 6

²¹⁴ MZV, Izrael TO-O 1945-1959 karton č. 9

²¹⁵ MZV, Izrael TO-O 1945-1959 karton č. 4

²¹⁶ MZV, Izrael TO-O 1945-1959 karton č. 4

²¹⁷ Howard M. Sachar, A history of Israel from the rise of zionism to our time, s. 364

²¹⁸ Archiv MZV, Izrael TO-O 1945-1959 karton č. 4

3.3. Dodávky zbraní

Československo před 2. světovou válkou patřilo k významným výrobcům a exportérům zbraní. Na tuto tradici se pokusilo navázat i v poválečném období. Události mezinárodní politiky ovlivňovaly značně československý vývoz zbraní. Československo při vytváření bipolárního světa ztratilo řadu tradičních trhů, které začínaly obsazovat USA právě na úkor ČSR. Pro Československo představoval vývoz zbraní veledůležitý zdroj valut, a proto bylo nutné, poohlédnout se po nových odbytištích československého zboží.²¹⁹ Vývoz zbraní se stal lukrativní do oblastí třetího světa. Nešlo jen o zmiňovaný zdroj valut, ale v neposlední řadě také o politické pronikání do zemí, kam export směřoval. Navázání těsnější spolupráce a možnost ovlivňovat další směřování států třetího světa bylo v poválečném uspořádání světa velmi přitažlivé pro oba mocenské bloky. Československo jednalo při exportu zbraní po 2. světové válce v souladu se zahraniční politikou Sovětského svazu. Oblasti vývozu zbraní se staly zejména vznikající stát Izrael a arabské státy.²²⁰

Československá armáda se po druhé světové válce ocitla ve svízelné situaci, co se výzbroje týče. Problém byl nejen v nedostatku moderních zbraní a vojenské techniky, kterými disponovaly pouze zahraniční jednotky, ale také v rozmanitosti vojenského materiálu, jimž československá armáda disponovala. Armádní výzbroj se skládala z mnoha složek, jednak vlastnila zbraně a vybavení z Velké Británie a USA, ale také zbraně původem ze Sovětského svazu, tzv. kořistní zbraně, tj. vojenský materiál zanechaný na československém území německou armádou a nemalou část potřebného vybavení zajišťovala již zastaralá technika československé armády z předválečného období.²²¹ Velké problémy s unifikací armádního vybavení se snažila překonat pokračující výroba původně pro německou armádu zamýšlených dodávek vojenského materiálu. Konstrukteři a projektanti se snažili vyvíjet nové a dokonalejší mechanismy, které by zastarávající zbraně udržely konkurence schopné.²²²

Jak jsem výše poznamenal, problém pro československou armádu představovala především velká nejednotnost ve výzbroji. Konkrétně v letecké výzbroji byly pocíťovány

²¹⁹ Kellner Ludvík, Účast ČSR na vzniku Izraele, s. 38

²²⁰ Zídek P., Československo a Blízký východ v letech 1948-1989, s. 523-530

²²¹ Bílek J., Láník J., Šach J., Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945-květen 1955, s. 46-53

²²² Ibid s. 47

značné nedostatky. Armáda měla s unifikací výzbroje velké problémy.²²³ Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto využít vojenský materiál, který se nalézal na území bývalého protektorátu a měl původně sloužit německým jednotkám. Vláda také rozhodla o spuštění linky v továrně Avia, kde Němci plánovali zahájit výrobu draků pro letouny Messerschmitt Bf 109 G, ale konec války zahájení výroby předešel.²²⁴ Velení československé armády předpokládalo, že konstruovaná letadla budou sloužit pouze kratší dobu, než dojde k zavedení nových standardních strojů a většina letoun měla být využívána zejména jako cvičná letadla. Kompletovaná letadla nesly označení C-10-označující cvičné stroje, brzy se však přejmenovaly na S-99.²²⁵ Záhy se však ukázal další nedostatek v plánované výrobě, chyběly totiž původní motory, jimiž byla německá letadla vybavena. Sklad v Krásném Březnu v Ústí nad Labem, v němž se nacházela drtivá většina motorů Daimler-Benz DB605 určených pro letouny montované v Avii, vyhořel a motory se tak staly nepoužitelnými. Podezření z odpovědnosti za požár skladu padlo na německé diverzní skupiny.²²⁶ Konstrukteři tedy museli přistoupit na alternativní řešení a snažit se upravit další pohonné jednotky, jež měli k dispozici a pokusit se letadla i za ztížených podmínek zkompletovat. K dispozici byly motory Jumo 211f, původně určené pro bombardéry Junkers Ju 88²²⁷, jiné zdroje uvádějí bombardéry He 111 s vrtulí Jumo VS11.²²⁸ Nově vyráběný letoun nesl označení S-199.²²⁹ Tímto zásahem se však prohloubily špatné letové vlastnosti pozorovatelné již u původní verze Bf 109 G a také se objevila řada dalších nedostatků. Na vině byla zejména těžká vrtule s vysokým reakčním momentem a i gyroskopickým momentem.²³⁰ Pro svou špatnou ovladatelnost byly letouny S-199 označovány slovem „Mezek“.²³¹

Obdobná situace jako v letectvu panovala i v ostatních složkách armády. Většinu pěchotních zbraní představovala kořistní německá výzbroj, dělostřelectvo disponovalo velkou částí své techniky ze Sovětského svazu a u automobilové techniky naopak převažovaly stroje americké, či britské výroby. Dokonce i uniformy neměly jednotný ráz, část potřeb československé armády zajišťovaly upravené německé uniformy a další část

²²³ Bílek J., Láník J., Šach J., Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945-květen 1955, s. 47-48

²²⁴ Hellebrand Karel, Radina Václav, Chel ha Avir: Izraelské letectvo, s. 21

²²⁵ Němeček Václav, Československá letadla II. 1945-1984, s. 86

²²⁶ Hellebrand Karel, Radina Václav, Chel ha Avir: Izraelské letectvo: Izraelské letectvo, s. 21

²²⁷ Encyklopedie letadel, s. 211

²²⁸ Hellebrand Karel, Radina Václav, Chel ha Avir: Izraelské letectvo: Izraelské letectvo, s. 21

²²⁹ Encyklopedie letectví II. 1939-1945, s. 237

²³⁰ Němeček Václav, Československá letadla II. 1945-1984, s. 86

²³¹ Hellebrand Karel, Radina Václav, Chel ha Avir: Izraelské letectvo, s. 21

britské.²³² Podle Košického vládního programu měla být armáda unifikována dle sovětského vzoru. Z tohoto důvodu se ukázalo množství výzbroje čs. armády nepotřebné a mohlo být uvolněno k prodeji.

V průběhu roku 1947 započala jednání židovských představitelů o možnosti nákupu zbraní pro vznikající stát v Československu. Zástupci židovských organizací pověřeni zprostředkovat zbraně jednali jak s československými politiky, tak i s jednotlivými zbrojními podniky. Vše se dělo pod utajením, jelikož byla v platnosti rezoluce OSN, která zakazovala jišuvu dovážet zbraně.²³³ Počty zbraní vyvezené do Izraele se v jednotlivých pramenech liší, odhaduje se následující množství: asi 39500 pušek, 5635 lehkých kulometů, 200 těžkých kulometů a na 76 milionů kusů střeliva.²³⁴ K tomu je nutno připočítat další vojenské vybavení a těžkou výzbroj. Nejdůležitější část zbrojních dodávek představovala letadla. Izrael si objednal v celkovém počtu 84 letadel, z čehož 25 tvořili letouny typu Avia S-199 a 50 letadel typu Spitfire Mk.IX., pod československým označením vedeným jako S-89.²³⁵

Obchody se zbraněmi a vývoz zbraní nepřerušily ani události února 1948. Většina dohodnutých zakázek se realizovala i po komunistickém puči.²³⁶ Československo poskytlo veškerou vojenskou pomoc v souladu se zájmy Sovětského svazu, který předpokládal, že podporou židovského státu pronikne do oblasti Středního východu a Izrael se stane jeho spojencem.²³⁷

3.4. Výcvikové tábory

Československá republika podpořila Izrael v nejkritičtější době svými dodávkami zbraní, které izraelské ozbrojené síly zoufale nutně potřebovaly k účinné obraně izraelského státu. Československá pomoc však u vývozu zbraní nekončila. Hagana kromě nedostatku výzbroje se také potýkala s nedostatkem vycvičených vojáků a specialistů. Právě výcvik letců, leteckých mechaniků, pozemních jednotek a speciálních jednotek v průběhu roku 1948 zajišťovalo pro izraelskou stranu Československo v rámci celkové

²³² ²³² Bílek J., Láník J., Šach J., Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945-květen 1955, s. 46-47

²³³ Yegar Moshe, Československo, sionismus a Izrael, Historie vzájemných vztahů, s. 86

²³⁴ Čejka M., Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu, s. 80-81

²³⁵ Dufek Jiří, Šlosar Vladimír, Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948, s. 100

²³⁶ Zídek P., Československo a Blízký východ v letech 1948-1989, s. 524

²³⁷ Bílek J., Láník J., Šach J., Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945-květen 1955, s. 87-88

vojenské akce DI- Důvěrné Izrael.²³⁸ Výcvikové tábory v Československu se zaměřovali na výcvik letců a leteckých specialistů, dále na výcvik parašutistů, tankistů a samostatné brigády Hagana, dále pak zdravotní službu, v níž byly hojně zastoupené ženy.²³⁹ Všechny výcvikové kurzy se konaly pod přísným utajením. Účastníci kurzů byli potají dopravováni na místa svého výcviku. Každý z účastníků byl nucen podepsat prohlášení o mlčenlivosti, obsahovalo následující pasáže: „...*Je mi tedy známo, že se cizí moci snaží všemi prostředky o to, aby se dozvěděly co nejvíce podrobností o stavu naší branné moci. Jsou pro ně důležité i věci zdánlivě bezvýznamné, jako na příklad sídlo posádky, jména velitelů a p., protože z mnoha takových maličkostí, které zachytí rozsáhlá vyzvědačská síť, lze si utvořit dobrý obrázek o celku. Proto jsem povinen zachovat naprosté tajemství o všech vojenských věcech a o všem, co se týká vojenské služby. O tom nesmím mluvit s civilními osobami, ani ve své rodině, nesmím o tom mluvit ani se svými kamarády na veřejných místech, kde bych snadno mohl být slyšen, a nesmím o tom psát v dopisech. Tím více musím tajemství zachovávat, dostanu-li se někdy do ciziny, zvláště před cizími úřady.*“²⁴⁰ Snaha o udržení výcviku v tajnosti, ale nebyla vždy úspěšná, v důsledku přesunů jednotek například za účelem ostrých střelb na jiná stanoviště, všímavosti místních obyvatel a někdy také nezodpovědnému jednání účastníků kurzu. Výcvik také často neprobíhal standardní formou, musel být z časových nároků většinou zkrácen, aby mohli být absolventi zařazeni do izraelských bojových jednotek v probíhající válce o nezávislost.

Na adrese Židovské náboženské obce v Praze sídlila organizace Merkas Leserut Haam, jejíž hlavní náplní bylo vyhledávat dobrovolníky pro vznikající izraelskou armádu a také později pro výcvikové tábory na území ČSR.²⁴¹ I v době spolupráce panovala jistá nedůvěra a organizace Merkas Leserut Haam byla sledována vojenskou zpravodajskou službou-5. Oddělením Hlavního štábu.²⁴² Československé zpravodajské služby se podrobně zajímaly o sionistické spolky a vedly seznamy sionisticky smýšlejících obyvatel ČSR.²⁴³

Leteckých kurzů se pořádalo vícero. Na jejich organizaci se podílel za izraelskou stranu zplnomocněnec dr. Felix.²⁴⁴ První z nich představoval přeškolovací kurz 35

²³⁸ Pejčoch Ivo, Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu, s. 4

²³⁹ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 156

²⁴⁰ Archiv Bezp. složek, 425-342-2-0010

²⁴¹ Pejčoch Ivo, Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu, s. 5

²⁴² Archiv bezp. složek, 425- 362-5-0017

²⁴³ Archiv Bezp. složek, 425-365-2,3-12

²⁴⁴ Archiv Bezp. složek, 425-360-2-0003

izraelských letců, který probíhal na letišti Planá u Českých Budějovic. Mezi nimi byl i pozdější prezident Izraele Ezer Weizmann.²⁴⁵ Výcvik započal ještě před oficiálním vznikem izraelského státu počátkem května 1948.²⁴⁶ Výcvik izraelských letců se stal nutností. V tomto případě se nedá hovořit, že by účastníci přeškolovacího kurzu byli letci bez zkušeností, neboť řada z nich již působila v britských jednotkách v průběhu druhé světové války a také aktivně zasahovali do bojů války za nezávislost. Potřeba přeškolení pilotů se ukazovala zejména v souvislosti se specifickými vlastnostmi dodávaných letadel. Letci byli školeni pro létání na strojích Avia S-199, někteří z nich pak ještě pokračovali výcvikem na letadlech S-89 tedy Spitfire MK IXE.²⁴⁷ Československé letectvo se samo potýkalo s vážnými problémy s bojeschopností svých jednotek, přesto bylo umožněno urychleně zorganizovat přeškolovací kurz.²⁴⁸ Souběžně byl zajištěn výcvik pozemního leteckého personálu a spojařů ve vojenské odborné škole leteckých mechaniků v Liberci a Chrudimi. Velitelem výcviku letectva se stal generál A. Vicherek.²⁴⁹ V červenci roku 1948 byl spuštěn další kurz, v němž se školilo 13 izraelských občanů. Odlišoval se od předchozího, že letci měli většinou zkušenosti z civilního provozu. Kurzy probíhaly také v Leteckém učilišti Prostějov u Pilotní školy III-Olomouc. Zde byl velitelem frekventantů štábní kapitán A. Ocelka. Do tohoto kurzu již většinou nastupovali českoslovenští občané.

Další kurz probíhal ve Stráži pod Ralskem. Zde se cvičili výsadkové jednotky, což byla i pro československou armádu relativně novinka. Velitelem cvičiště výsadkářů byl jmenován kapitán Josef Černota. S výcvikem se začalo v červenci roku 1948.²⁵⁰ Výcvik paradesantních jednotek byl velmi náročný. Zastáncem tvrdého drilu byl právě i jmenovaný velitel Černota, jenž při realizaci výcviku prohlásil: „Musí jim být jasné, že nejsou na dovolené“²⁵¹ Instruktoři výsadkářů sami prošli tvrdými kursy v západních vojenských jednotkách, či v Rudé armádě. V květnu roku 1948 bylo s izraelskou stranou domluveno, že by kurzem v délce 5-6 měsíců mělo projít na 70 osob.²⁵² Skutečný počet vycvičených parašutistů byl ale asi o polovinu nižší. Někteří z účastníků, zejména šlo o

²⁴⁵ Malý M., Trnka B., *Izraelští letci v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek a dokumentů k 50. výročí vzniku svobodného Státu Izrael a výcviku jeho vojenských letců*, s. 33

²⁴⁶ Malý M., Trnka B., *Izraelští letci v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek a dokumentů k 50. výročí vzniku svobodného Státu Izrael a výcviku jeho vojenských letců*, s. 22

²⁴⁷ Dufek Jiří, Šlosar Vladimír, *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*, s. 100

²⁴⁸ Malý M., Trnka B., *Izraelští letci v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek a dokumentů k 50. výročí vzniku svobodného Státu Izrael a výcviku jeho vojenských letců*, s. 22

²⁴⁹ Dufek Jiří, Šlosar Vladimír, *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*, s. 101-102

²⁵⁰ Marek V., *Hedvábný hrot, Československé, české a slovenské speciální výsadkové jednotky*, s. 46

²⁵¹ *Ibid.* s. 47

²⁵² Dufek Jiří, Šlosar Vladimír, *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*, s. 165-166

důstojníky Hagany, mělo za sebou výcvik a zkušenosti z bojů.²⁵³ Izraelští představitelé v čele s izraelským vyslancem Ůberallem uskutečnili návštěvu výcviku při příležitosti prvního seskoku izraelských paradesantních jednotek. Řeč vyslance pronášená hebrejsky byla tlumočena do češtiny a maďarštiny.²⁵⁴ Z toho je zřejmé, jaké bylo majoritní národnostní složení jednotky.

Kurz zaměřený na vyškolení tankistů se konal v Dědicích u Vyškova. Pro 43 dobrovolníků převážně z Československa (ale i z jiných států) se stal velitelem štábní kapitán Rudolf Švejda.²⁵⁵ Z celkového počtu bylo povýšeno ke konci kurzu povýšeno 12 vojáků.²⁵⁶ Po ukončení kurzu v srpnu 1948 část z absolventů přešla do rozsáhlejší jednotky, brigády Hagana.²⁵⁷

Brigáda Hagana se utvářela ve vojenském újezdě Libavá. Iniciativa vzešla od židovských důstojníků, veteránů účastnících se bojů 2. Sv. války ve Svobodově československém armádním sboru v SSSR.²⁵⁸ Dohody o vybudování samostatné židovské jednotky o síle brigády byly uzavřeny v červnu 1948. Do organizace jednotky byly zapojeny i politické špičky ČSR.²⁵⁹ Idea brigády se stala atraktivní pro možné politické působení jednotky v Izraeli. Ze zprávy ministerstva vnitra vyplývá, že se na formování této jednotky podílely ze strany Izraele i pravicové instituce. Čelný představitel Komunistické strany Izraele Mikunis apeloval na československou stranu, aby do jednotky byli zařazováni pouze spolehliví „bojovníci za socialistickou věc.“²⁶⁰ Hlavní organizátor výcviku ing. Šachta předpokládal, že zapojení tzv. reakčních živlů do jednotky je žádoucí, neboť jsou alespoň pod kontrolou. Apeloval, že pod správným důstojnickým vedením se silným spolehlivým jádrem, dokážou politicky spolehliví příslušníci jednotky strhnout většinu na svou stranu.²⁶¹ Velitelem byl jmenován válečný hrdina major Antonín Sochor.²⁶² Jednotka započala svou činnost 20. srpna 1948. Výcvikem prošlo na 1335 vojáků různého zařazení. Zajímavostí je, že pro věřící příslušníky jednotky byla k dispozici

²⁵³ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 132

²⁵⁴ Ibid., s. 132-133

²⁵⁵ Pejčoch Ivo, Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu, s. 6

²⁵⁶ Archiv bezp. složek, 425- 362-5-0005

²⁵⁷ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 171-172

²⁵⁸ Ibid., s. 171-172

²⁵⁹ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 174-175

²⁶⁰ Bulínová M., Československo a Izrael 1945-1956, s. 135

²⁶¹ Ibid., s. 143

²⁶² Baka I., Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945, s. 264

synagoga a také košer potraviny.²⁶³ Českoslovenští představitelé se snažili dohodnout s izraelskou vládou nasazení brigády jako celku. Přes úvodní naděje komunistů k tomu nakonec nedošlo. O rozdělení jednotky rozhodlo více faktorů, mezi nejvýznamnější patří obava z politického působení jednotky ve prospěch komunistů, což by ohrozilo celistvost izraelské armády a další příčina tkvěla v nutnosti přidělení vycvičených specialistů k formovaným jednotkám izraelské armády.²⁶⁴

Zajímavé informace přinášejí osobní evidenční karty účastníků výcvikových táborů. Vojáci zde uváděli řadu osobních informací, jako například vyznání, národnost, rodinný stav, povolání a jazyky, kterými vládnou. Z karet vyplývá, že se do jednotek cvičených pro Izrael hlásili příslušníci židovské víry, či národnosti, ale i řada osob bez vyznání, či křesťané. Dále se zde velmi často vyskytují osoby československé národnosti, případně izraelské. Jiné národnosti v československých výcvikových táborech byly zastoupeny taktéž, ojedinělé nejsou Maďaři a Poláci.²⁶⁵ Raritou je jeden příslušník italské národnosti bez vyznání.²⁶⁶

Význam československé vojenské pomoci pro vznik státu Izrael je nepopíratelný. Československé úřady si dobře uvědomovaly rozsah pomoci i dobu, kdy k ní došlo, tedy při vážném ohrožení samotné existence izraelského státu. V odborném posudku ministerstva zahraničních věcí se doslova uvádí: „...byla jedním z nejpodstatnějších přínosů pro vojenské úspěchy židovské, později izraelské armády v jejím boji s arabskými a britskými vojsky.“²⁶⁷ V tom samém dokumentu se připomínají i proslovy z roku 1950 při příležitosti nástupu do funkce československého velvyslance v Izraeli E. Goldstückera, při této příležitosti prohlásil prezident Izraele Weizmann: „Izraelský lid nikdy nezapomene na československou pomoc v období boje za svou existenci.“²⁶⁸ Podobné vyjádření zaznělo i z úst předsedy vlády D. Ben Guriona.²⁶⁹

²⁶³ Pejčoch Ivo, Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu, s. 6

²⁶⁴ Dufek J., Kaplan K., Šlosar V., Československo a Izrael v letech 1947-1953, s. 188

²⁶⁵ Archiv bezp. složek, 425- 342-352

²⁶⁶ Archiv bezp. složek, 425-351-2-0003

²⁶⁷ Archiv bezp. složek, 425-365-1-0002

²⁶⁸ Archiv bezp. složek, 425-365-1-0002

²⁶⁹ Archiv bezp. složek, 425-365-1-0003

4. Metodologie

Písemná práce je založena na kvalitativním výzkumu, kdy první část práce je koncipovaná na základě historického přístupu²⁷⁰, v rámci kterého byly shromažďovány, analyzovány a interpretovány dokumenty primárního i sekundárního charakteru. Jednalo se především o archivní materiály v podobě dokumentů z Archivu Bezpečnostních složek, Ministerstva zahraničních věcí, Národního archivu a repozitáře Poslanecké sněmovny. Šlo o dokumenty v podobě záznamů a formulářů, osobní vojenské karty, vojenské rozkazy a nařízení, sbírky zákonů, informace z dobových periodik, věstníků Židovské náboženské obce a edice vydaných dobových pramenů a doplněné o fakta z odborné literatury. Vzhledem k nereaktivnosti tohoto typu sběru dat slouží tato část jako doplňující, popisující kontext doby, společenskou situaci a především jako zdroj informací o historicko-politických souvislostech období let 1945-48.²⁷¹

Druhá část práce využila metody orální historie²⁷², kdy byla analyzována narativní interview vedená s pamětníky. Analýzou a následnou interpretací byly získány velmi zajímavé informace, které umožnily sledovat motivy jednání vybraných narátorů v souvislosti s tematikou izraelských výcvikových táborů na území Československa.

Rozhovory pocházejí Židovského muzea v Praze. Databáze obsahuje rozhovory s pamětníky, jichž cílem bylo podat skrze životopisná vyprávění svědectví o předválečné, válečné a poválečné době. Analyzované rozhovory byly vybrány z databáze na základě následujících kritérií: pamětník se narodil na území Československa a v poválečném vyprávění se zmiňuje o Izraeli. Dále byly vyhledávány rozhovory, které ideálně obsahovaly informaci o izraelských výcvikových táborech. Z celkového počtu 34 rozhovorů poskytnutých muzeem jsem pro potřeby práce využil 17 z nich. Ostatní rozhovory neobsahovaly potřebné informace odpovídající tématu práce, případně již došlo k nasycení a informace uvedené narátory v rozhovorech se opakovaly.

V souvislosti s využitím metody orální historie je třeba si uvědomit specifika daného přístupu, kdy se jedná o získávání dat, která jsou subjektivní. Subjektivita je dána osobností, která svůj životní příběh vypráví tak, jak jej vnímá v kontextu dalších událostí. Narátor také zohledňuje komu a s jakým cílem příběh prezentuje a do určité míry je

²⁷⁰ Hendl J., Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace s. 134-135

²⁷¹ Ibid., s. 132

²⁷² poznámka: Jedná se o určitou modifikaci metody orální historie, neboť rozhovory nebyly vedeny autorem výzkumu

ovlivněn i očekáváními, která jsou na něj kladena a tím, jak vypravěč vnímá sám sebe.²⁷³ Vyprávění nepopisuje životní události přesně, ale na základě toho, co jim předcházelo a co následovalo po nich.²⁷⁴ Příběhy, které jsou vyprávěny o minulosti, jsou v podstatě konstruktem, který vzniká až po proběhlých událostech.²⁷⁵ Důležitou roli zde hraje i paměť jedince, nepotvrdilo se sice, že by se událostí, od kterých již uběhla dlouhá doba, vybavovaly narátorovi hůře a méně detailně, ale paměť může selhávat například v okamžicích, kdy si jedinec účelově zážitky z mysli vytěsňuje. Děje se tak především v souvislosti s velmi negativními zážitky, kdy vzpomínky působí jako stresor.²⁷⁶ Paměť je do určité míry ovlivněna i sociokulturními faktory, neboť individuální paměť je ovlivněna pamětí kolektivní. Vzpomínky jsou ovlivněny tím, jaké stanovisko v rámci společnosti vyprávějící zaujímá.²⁷⁷ Výpověď pamětníků je ovlivněna i rolí tazatele, který do rozhovoru může vstupovat a sám může být ovlivněn řadou událostí. V souvislosti s daným výzkumem si uvědomuji limity toho, že jsem rozhovory nevedl sám, ale měl je k dispozici zprostředkovaně, neboť při analýze rozhovorů jsem nacházel oblasti, kde bych v roli tazatele jednal jinak. Rozhovory vznikaly většinou v době, kdy orální historie v České republice se teprve utvářela. A proto rozhovory neobsahovaly některé náležitosti, které by orálně historické prameny obsahovat měly. Postrádal jsem zejména záznam o rozhovoru, jehož role je pro utváření výsledné představy o průběhu rozhovoru a další možné práci s informacemi, v samotné výpovědi nezachytitelnými, velmi důležitá.²⁷⁸ Zpracovávané rozhovory byly vedeny formou životopisných vyprávění, s častějším zasahováním tazatelů do podoby rozhovoru. V životopisných vyprávěních se uplatňoval chronologický postup.²⁷⁹ Přes veškeré nedostatky je však vynikající, že jsou dané rozhovory k dispozici, neboť pamětníci podávají velmi cenná svědectví, která nám umožňují představit si poválečné období detailně. Díky jednotlivým příběhům každého z nich si můžeme živě vykreslit dobovou situaci, získat informace o podobě pomoci, kterou Československo nově vznikajícímu státu poskytovalo, zaznamenat jedinečné příběhy s danou tematikou spojené. Zajímavé je sledovat motivaci občanů k účasti na činnostech, které vyvíjely izraelské výcvikové tábory v Československu. Skrze příběhy lze pozorovat i do jaké míry ovlivnilo

²⁷³ Vaněk M., *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, s. 64

²⁷⁴ Vaněk M., *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, s. 137

²⁷⁵ Novotná H., *Konstrukce individuální a kolektivní paměti na příkladu židovské menšiny v Českých zemích po druhé světové válce*, s. 50

²⁷⁶ Vaněk M., *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, s. 77

²⁷⁷ Halbwachs M., *Kolektivní paměť*, s. 63

²⁷⁸ Vaněk M., Mücke P., *Třetí strana trojúhelníku*, s. 154-156

²⁷⁹ *Ibid.*, s. 122-125

působení v izraelských výcvikových táborech následné životní osudy jednotlivců a jejich rodin.

5. Československá podpora Izraele očima účastníků výcvikových táborů

Následující část diplomové práce analyzuje vzpomínky pamětníků, kteří se svou činností aktivně podíleli na podpoře vzniku státu Izrael. Předcházející historická analýza nastiňuje sledované období a umožňuje tak zasazení orálních výpovědí do širšího historického a kontextuálního rámce.

V narativních rozhovorech s pamětníky nalezneme pasáže, ve kterých zmiňují okolnosti, za jakých se připojili k aktivitám, které podporovaly vznik státu Izrael. Značně se odlišují, dle pozice, v níž se narátor nacházel. Instruktoři ve výcvikových táborech v rozhovorech neuvádějí žádnou zvláštní motivaci pro jejich činnost. Úkol brali jako profesionální záležitost, dostali se k němu díky své práci a přidělen jim byl rozkazem. A.M.: *„Nám velitel letky oznámil, že dostaneme tyto lidi na výcvik a že to bude rychlý výcvik, že to musí být uděláno bleskově“*. Politické pozadí akce na ně nedoléhalo. Narátor A.M. uvádí: *„Politicky, jestli to bylo jinde... ale my, dole, jsme to politicky nebrali, my jsme to brali jako čistě vojenský výcvik a snažili jsme se je dobře vycvičit“*. Z vyprávění pamětníků můžeme vyzorovat, že se jejich postoj směrem k frekventantům kurzů kvalitativně v průběhu výcviku proměňoval. Od původní povinnosti se vztah učitelů a jejich studentů nesl známky přátelství. Narátor A.M. vzpomíná, jak jim frekventanti kurzu vozili z Izraele pomeranče. K přátelským vztahům uvádí J.P.: *„Jistě, to jsme museli, vždyť jsme jim dávali ... to jsme museli, protože bez vztahu k tomu člověku ho nic nenaučíte. Ten vztah je nejdůležitější, aby on vám věřil, aby to od vás taky lépe přijal, ty rady nebo poučky nebo zákazy – prostě, aby s váma cítil.“* V této výpovědi můžeme spatřovat obecný přístup instruktora ke svým žákům. Jakoukoli možnost rozvoje přátelských vztahů však přerušila politická situace, patrné je to ze vzpomínek A.M.: *„...to přátelství, které trvalo chvíli za Jana Masaryka, tak najednou se začalo ochlazovat a začalo se dělat zase proti“*. Sympatie k účastníkům výcviku přicházely také z jiného důvodu. Někteří z instruktorů vzpomínali svoji zkušenost a viděli v ní podobnosti s jejich svěřenci. J.P. v rozhovoru zmiňoval: *„My jsme stejně začínali jako oni. Napřed vandrákem, než jsme se dostali k nějaké organizované společnosti, která nám umožnila lítání. Čili, to jsme se viděli my v nich. Taký člověk takový přístup k nim měl. Oni byli pokračovatelé naši. Co si budeme vykládat. Tak*

to je. Ten cit byl velice rychle probuzený.“ Další pamětník hovořil o pozitivním přístupu díky prožitkům v době 2. světové války, kdy nějaký čas pobýval v Palestině M.M.: *„Měl jsem vztah k tomu, vzhledem k tomu, že jsem tam na tom Středním východě působil, to byl jeden a potom jsem měl spousta židovských kolegů, vojáků, kteří sloužili v naší armádě. A velmi dobrých lidí z Československa, kteří byli potom z tehdejší Palestiny rekrutováni do naší armády.*“ Na jiném místě stejný narátor uvádí: *„Většina z nás k tomu měla takový ten vztah, té Izraeli pomoci, vzhledem k tomu, že jsme tam i bojovali a tehdy nám šli po všech stránkách na ruku ti palestínští, izraelští obyvatelé“.*

Dobrou zkušenost, která napomohla dobrému vztahu se svými žáky uvádí také narátor A.M.: *„No tak, byli to opravdu dobří lidé, já vůbec mám dobrý vztah k Izraelcům, protože já jsem jednu chvílečku, jednu dobu byl zaměstnaný na jednom statku - v té době, kdy vznikl Mnichov a rozpadala se republika, když nás z té základní, elementární pilotní školy propustili, tak jsem vlastně přišel domů a byl jsem... to bylo někdy v půli roku 1939 a do toho ledna jsem byl asi o dvě obce dál, kde byl velkostatek, to byli židi, Bliesender se jmenovali, byli to dva bratři, kteří měli ten statek, takový krásný zámeček a pěkný statek a oni si mě tam vzali a já jsem tam s tím Jurkem - ten byl svobodný, ten jeden bratr - a ten se ke mně choval jako kamarád.“*

Pamětník E.P. popisuje, že impulsem pro to, aby se oprášilo jeho sionistické přesvědčení, bylo chování československé společnosti vůči židovské menšině: E.P.: *„A to trvalo dlouhou dobu, ale nakonec vlivem toho, že se lidé chovali tak špatně vůči Židům a vůči uprchlíkům z různých míst ve světě, kteří chtěli jet do Palestiny, tak jsem se zase k tomu vrátil a začal jsem zase cítit sionisticky a trochu jsem se znovu k té věci přidal. Při první příležitosti, když se pak organizovalo v Praze nějaké cvičení Makabi – já jsem byl poslední sekretář československého Makabi v Praze v té době, tak jsem jednal o dohodách se Sokolem, aby nám pomohli s přípravou vojenských cvičení pro lidi, kteří chtěli jít do Izraele.“* E.P. také popisuje svoji spolupráci na zajišťování zbraní pro armádu a nastiňuje finanční podporu aktivit: *„...Také jsem v té době spolupracoval při opatrování zbraní pro izraelskou armádu, přičemž peníze chodily ze zahraničí, ale na místě jsme potřebovali peníze pro různé podpory a transporty, černé prachy a to jsem pomáhal organizovat.“* Podobnou zkušenost s tlakem společnosti, pod jehož vlivem změnil svou životní dráhu, vzpomínal narátor M.L.: *„Vlastně jsem se chtěl vzdát všeho židovství, co jsem měl v sobě. Nechtěl jsem být židem. Podle svého rozhodnutí. Dceru jsme nezapsali jako židovku, ale bez vyznání. Strašně mě našťval*

jeden z velitelů, který mně zavolal a říkal: „Tvé jméno není dost slovanské.“ Lebovič je moc slovanský.“ Ačkoli své židovství jak sám uvádí odmítal, chování okolí ho donutilo odcestovat prostřednictvím účasti v jednotce Hagany v Libavé do Izraele.

Jeden z dalších narátorů, pan L.G. vzpomíná, jak se stal po válce hlavní styčnou osobou pro export zbraní do Izraele: *„V letech 1947-1948 uvěřili komunisté, že dosáhnou snadněji dohody se židy než s arabskými šejky. Ruská vláda podporovala vznik státu Izrael. V Československu byla výborná a známá zbrojní výroba, Škodovka a mnoho jiných továren. Historie těchto závodů sahá až k Rakousku-Uhersku. Protože československá vláda dělala to, co jí ruská vláda nařídila, snažili jsme se pomoci při vzniku Izraele. Hledali někoho, kdo umí cizí jazyky a má vojenské zkušenosti. Byl jsem v malém oddělení, bylo to přísně tajné oddělení, nazývalo se to Tajné oddělení D – „Secretary D“. Byli jsme styčnými osobami se zbrojním průmyslem pro export vojenských zbraní. Šéfem tohoto malého oddělení byl bývalý generál Heřman. L.G. vysvětluje, že jeho židovský původ důvodem pro to, aby se stal hlavním kontaktem pro Izrael: „Byli jsme tam tři. Se vznikem Izraele vyvstala otázka, kdo bude zodpovědný za spojení s budoucím Izraelem, a on dostal nápad, že by bylo dobré, kdyby to byl žid. Tak jsem byl určen jako spojení s Izraelem. Velmi rád jsem to přijal a spojil jsem se s bývalým šéfem generálního štábu izraelské armády Yagilem Jadinem, je to velmi známé jméno. Také jsem se dost přátelil s některými lidmi z izraelské ambasády.“ Narátor L.G. popisuje, jak probíhal nákup zbraní a zdůrazňuje význam Československa: *„Chci tady prohlásit něco, co patrně není příliš známé. Že izraelská vláda, před vznikem státu Izrael, kupovala zbraně na různých místech, kdekoliv to bylo možné. Tyto zbraně se skladovaly v Indii. Když byla Palestina rozdělena na židovský a arabský stát, chtěla izraelská vláda tyto zbraně dostat. Indická vláda řekla, že ne, že je tady nebezpečí války, ty zbraně musí zůstat tam, v Indii. Mohu hrdě prohlásit, že nově vzniklý stát Izrael byl zachráněn československými zbraněmi. Nebyl jsem sám. Byl jsem jen malým kolečkem, byla to v té době oficiální politika a já jsem se co nejlépe snažil pomáhat Yagilovi Yadinovi. Jezdili jsme po různých závodech, pomáhat mu, radit mu, a ujišťuji vás, byl ke mně velmi zdvořilý a byl mi velmi vděčný.“**

Jeden z dalších pamětníků, který se rozhodl působit jako dobrovolník pro izraelskou armádu, byl motivován svým původem. J. W.: *„...r. 1948 jsem měl odjet do Ameriky, byl jsem už v Mnichově v eses kasárnách, tam jsme prošli zdravotními prohlídkami a když vypukla válka v Izraeli, tak jsem byl mezi prvními dobrovolníky, kteří se hlásili, a ihned*

jsem odjel do izraelské armády bojovat. V r.1949 jsem byl demobilizován z armády a pak jsem začal žít civilním životem v Izraeli...“

Narátor J.T. popisuje svůj vstup do vojenské jednotky na podporu Izraele a popisuje svoji vazbu na známé židovského původu : J.T.: *„V roce 1948 už jsem se pohyboval v židovských kruzích, protože jsem měl hodně známých kluků i děvčat, kteří se vrátili z Terezína a z ostatních lágrů, tak jsem se vlastně už pohyboval jenom v židovských kruzích a bydlel jsem v Praze. Až najednou se začalo mluvit o emigraci do Izraele. Vlastně, to neměla být emigrace, my jsme vstoupili do vojenské jednotky, která se tvořila za podpory československé vlády“.* Popisuje výcvikové středisko na území ČSR a plány, které měl: J.T.: *„Byli jsme v nějakém výcvikovém středisku u Olomouce, které se jmenovalo Velká Střelná, kde byli čeští instruktoři, a dostali jsme základní vojenský výcvik. Většina z nás nebyli sionisté. Většina jsme měli jet do Izraele bojovat, na pomoc izraelské armádě, a po vítězství se vrátit zpět do Československa. To byl vlastně náš úkol...Byli jsme tam asi čtyři měsíce, až do prosince 1949, pak začátkem ledna nás poslali domů a řekli, že nám oznámí, kde se máme zase sejít. Byli jsme posláni do Mikulova, kde byl takový tábor před odjezdem do Izraele. Tam jsme byli zase několik dnů a jeli jsme přes Rumunsko do Izraele. Po příjezdu do Izraele jsem měl dvě možnosti. Buď jít do kibucu, nebo jít na vojnu.“* Pamětník si zpětně pochvaluje své rozhodnutí jít na vojnu a ne do kibucu neboť jeho začátky v Izraeli byly jednodušší díky rychlejší asimilaci. J.T.: *To už bylo vlastně po válce, v lednu už bylo příměří a já jsem se rozhodl jít na vojnu. Šel jsem na vojnu, a to bylo dobré, protože jsme se naučili dost rychle hebrejsky a první kroky pro jiné lidi, kteří nebyli na vojně, byly mnohem těžší než pro nás, kteří jsme na té vojně byli. My jsme se mnohem rychleji asimilovali. Také jsme měli hodně izraelských přátel, kteří se o nás dost dobře starali.*

Narátor F.K. se nepřikláněl k sionismu, ale na obci se přihlásil do Hagany. F.K.: *„Při té vojně jsem si udělal takový obchodní kurz, to mi povolili, takže jsem přišel z vojny a v sedmačtyřicátém jsem dostal zaměstnání ve Zbrojovce Brno, která měla ředitelství v Praze. V osmačtyřicátém v dubnu jsem se přihlásil na židovské obci v Karlově ulici 10 do Hagany, dům patřil židovské obci, a odjel jsem do Izraele... nebyl jsem sionista. Já jsem chtěl do Izraele bojovat. V té době to tady ještě nebylo. Já jsem přišel do Izraele 14. dubna 1948. A za měsíc vznikl stát Izrael. Když byl vyhlášený, byl jsem v izraelské armádě.“*

Jeden z dalších narátorů naopak zmiňuje členství v sionistické skupině a nastiňuje, jak se dostal k Plamachu, kde byly zohledněny jeho předchozí zkušenosti. *J.Tb.: „V prosinci 1946. Protože jsem byl členem sionistické organizace, nešel jsem k matce, ale šel jsem hned do kibucu. Celá moje skupina, co jsem s nimi byl v Itálii, většinou to byli lidé polského nebo ruského původu, jsme šli do kibucu Nan, kde jsem do dnešního dne. Jelikož už předtím jsem byl ve zpravodajské nebo politické nebo vojenské organizaci, tak mě brzy poslali na instruktážní kurs znalostí terénu. Viděli, že to ovládám velmi dobře, a tak jsem se připojil k polovojenské organizaci Palmach. To bylo ještě před osvobozenou válkou, ještě v říjnu 1947. Ve válce jsem sloužil zpočátku na Mrtvém moři, potom v okolí Jeruzaléma a v Jeruzalémě. Bylo to těžká válka, ale já jsem ji přežil.“* Na členství v hnutí Makabi Hacair, které ho přivedlo až do Izraele vzpomíná R.K.: *„Byl jsem ... vyrostli jsme v Makabi hacair. Původně to bylo Gordonia Makabi hacair a od konce války až do konce roku 1947 jsem pracoval aktivně v hnutí... rodiče přišli asi za třičtvrtě roku po mně. Já jsem tehdy studoval v Praze a zapsali jsme se do tzv. brigády. V Izraeli to nazývali československá brigáda. To byla skupina letců“.* Pamětník popisuje, jak vypadala situace v Izraeli a jak brigáda fungovala. R.K.: *„Když jsme přišli do Izraele, tak to byla doba bojů, ta brigáda, to byly elitní jednotky. Jednoduše Ben Gurion nechtěl mít armádu v armádě. Tak bylo všechno rozpuštěné a pak byla vytvořená oficiální izraelská armáda. Takže brigáda jako brigáda nikdy v Izraeli nefungovala, ačkoliv jsme jako jednotka přišli. Když my jsme tam přišli, tak ještě na jihu byly boje.“*

Další z pamětníků dlouhodobě směřoval k tomu, že se připravuje na život v Izraeli. Hlavním motivem byla jeho víra. O.L.: *„... Od osmého roku jsem byl v sionistické mládeži a bylo mi úplně jasno, že se jednou dostanu do Palestiny. Kdy ovšem, jsem nevěděl, ale připravoval jsem se celou dobu a připravovali mě celou dobu na to, že budu jednou žít v Palestině... Alijá mládeže, alijá bet, ne tu ilegální alijá, legální alijá jsem měl. Alijá mládeže, která směla se dostat legálně, do Palestiny. S certifikátem.“* Popisuje, jak posílal lidi do tehdejší Palestiny. O.L.: *„Měli jsme tábory. Tam jsme je vyučovali. V Brně obyčejně ty tábory byly, nebo blízko Brna. Ty tábory jsem já vedl a tam jsem je organizoval. Vlastně já jsem je poslal potom do Palestiny. To byli mladí lidé, patnáct, šestnáct, sedmnáct let staří.“* Vzpomíná, jak se přihlásil do židovské brigády.: O.L.: *„Ano, v britské armádě. Tak jsem se přihlásil. Bylo nás čtyřicet mladých lidí, kteří se přihlásili dobrovolně, a začali jsme náš výcvik na Mauritiu. Z Mauritia jsme potom byli posláni lodí především do jižní Afriky, potom na Madagaskar, potom do Adenu a potom do Egypta. Naposledy jsme byli v*

Egyptě. Tam byla koncentrovaná celá židovská brigáda a potom byla poslána ta židovská brigáda do Evropy.“ Mezi jedny z prvních dobrovolníků, kteří se hlásili do Izraele do armády, se označoval i pan J.W.: „...r. 1948 jsem měl odjet do Ameriky, byl jsem už v Mnichově v eses kasárnách, tam jsme prošli zdravotními prohlídkami a když vypukla válka v Izraeli, tak jsem byl mezi prvními dobrovolníky, kteří se hlásili a ihned jsem odjel do izraelské armády bojovat. V r. 1949 jsem byl demobilizován z armády a pak jsem začal žít civilním životem v Izraeli...“

Další z pamětníků se účastnil letů do Izraele a byl k tomu doveden svoji profesí. P.V.: *„Ano. My jsme létali do Izraele. Já jsem měl dva lety, nebo tehdy jsme létali do Palestiny, vlastně to už byl Izrael, po vyhlášení Izraele. Je známo, že tehdy Československo pomáhalo všelijak, a taky aerolinie dostaly za úkol odvézt tam nějaké zbraně a podobně. Tak my jsme dva lety, nebo já nevím, kolik těch letů bylo celkem, ale dvou letů jsem se zúčastnil.“* Jiný z narátorů také zmiňuje, že díky se profesní specializaci se dostal k působení v armádě, která podporovala vznik státu Izrael. A.L.: *„...Dokud ještě v Palestině nebyl židovský stát, organizovali vojáci československé armády..., přišli taky ke mně abych šel, abych narukoval do armády. ...To byla Hagana. Přišli za mnou, poněvadž věděli, že jsem odborník v protiletadlové obraně. Tak jsem se přihlásil a šel jsem do Mikulova, kde bylo to středisko, které vedl český generál, nežid a tam jsem vyučoval protiletadlovou obranu. Sice ne děla, ale kulometry...Ano, učil jsem ostatní. My jsme byli četa v český armádě.“* Kombinace původu a profesní dráhy byla důvodem, který ovlivnil H.M. tak, že působil pro Haganu. Ve svém vyprávění popisuje, jak se stal pilotem. H.M.: *„Tam byl internát a my jsme tam zůstali do r. 1945, do konce války. Několik z nás, asi dvacet těch starších kluků, co se zajímali o letectví, jsme byli v tzv. Air Training Kurs, to byl takový letecký předvojenský výcvik a jelikož já už jsem tenkrát chtěl být pilotem, tak jsem se toho zúčastnil. Velká část se nás vrátila s československým letectvem jako pasažéři v bombardérech české letky, která se vrátila do Československa.“* V roce 1947 se setkává s osobou, která hledala lidi pro výcvik pilotů. H.M.: *„Asi koncem r. 1947 se objevil člověk, který se jmenoval Gat Polak, měl stejné jméno, jako ten v Anglii, který přišel z Izraele, původně byl z Prahy a on hledal dobrovolníky pro Haganu k českému letectvu, které cvičilo piloty pro Izrael. To bylo po prohlášení Izraele v listopadu 1947 a ještě před májem 1948. Já jsem hledal v Brně zdravé mladé kluky, kteří by šli do toho letectva. V Brně jsem našel jenom kluka, který s námi byl Joe Plaček.“* Narátor vzpomíná jak dokončil školu pro stíhací piloty H.M.: *„Tak já jsem se dostal -jediný z Brna, spolu s Plačkem, který*

byl s námi ve škole, byl ve stejné třídě s mým bratrem - do té školy. To byla škola pilotů četařů v Olomouci a tu jsme dokončili koncem r. 1948, to byl výcvik pro stíhací piloty.“ Technické zaměření vzdělání bylo důvodem pro pokračování v dráze u letectva i v případě dalšího z pamětníků. A.B.-R: *„Učil jsem se radiotechniku, technickou stránku rádii, tak jak byla vyvinuta ke konci čtyřicátých let. Jinými slovy, opravoval jsem rádia, naučil jsem se opravovat rádia a dělal jsem různé příležitostné práce. To trvalo až do roku 1948, kdy jsem šel do armády a šel jsem k izraelskému letectvu...A.B.-R: Za války o nezávislost jsem nastoupil do armády jako každý. Bylo mi 17 a tři čtvrtě, šel jsem k radaru jako technik a u letectva jsem zůstal 25 let.“*

Další životní osudy vybraných pamětníků byly často ovlivněny působením v aktivitách, které podporovaly vznik státu Izrael. Příkladem může být výše citovaný H.M., který popisuje, jak se díky účasti ve výcviku v Haganě seznámil se svojí budoucí manželkou. H.M: *„...Den před Jom kipur, 13. října jsem zorganizoval výlet vozem do nedaleké vesnice, ve které byl výcvik Hagany, poněvadž jsme slyšeli, že je tam synagoga. Mezitím přišlo do Olomouce asi patnáct lidí z Izraele, ti se přidali do toho výcviku a všichni jsme jeli do té vesnice, do Malé Střelné a tam jsem potkal večer, před Jom kipur, svou manželku, která byla tenkrát v nějakém kurzu pro řidičky ambulancí v té Haganě. A 30. listopadu 1948 jsme se vzali.“* Pamětník vzpomíná i na to, jak pracoval pro letectvo dál i po ustanovení státu Izrael: *„...Já jsem dojel v r. 1949, poněvadž jsme měli převézt letadla do Izraele, přijel jsem asi 26. února 1949. Byl jsem v izraelském letectvu, v armádě do r. 1954, pracoval jsem hlavně technicky, protože jsem měl skoro tři roky té techniky.“* H. M. u letectva setrval nadále a to díky studiu v Londýně. H.M.: *„...V r. 1954 jsem armádu opustil a vrátil jsem se do Londýna dokončit studia a dostudoval jsem Aeronautical ingeneering, jako civilista. Dokončil jsem v r. 1958 a izraelská vláda mi nabídla místo zkušebního pilota, když na jejich účet dodělám kurz, který byl tenkrát ve slavné škole zkušebních pilotů v Paříži, kterou jsem prošel jako civilista, jediný civilista, to normálně dělali důstojníci letectva z celého světa“.* Popisuje své další působení pro Israeli Aircraft Industres: *„Vrátil jsem se do Izraele za rodinou, mám dvě dcery v r. 1959 a začal jsem pracovat ve vývoji výroby našich prvních stíhaček, které se vyráběly v Izraeli a u nich jsem zůstal, tedy u Israel Aircraft Industries do r. 1964. V r. 1964 jsem se osamostatnil a otevřel jsem úřad na projektování jediné leteckých podniků, ve všech oborech. Letecké aerolinie, součástky letadel a hlavně letiště, to byl obor, na který já jsem specializován.“*

Na výhody z pozice nových přistěhovalců-bývalých vojáků vzpomíná J.T.: „Protože jsem nechtěl jít do důstojnického kurzu, protože ten, kdo musel jít do důstojnického kurzu, tak musel sloužit ještě rok navíc, tak jsem nechtěl. V 50. roce, v květnu jsem byl propuštěn, protože jako noví přistěhovalci, bývalí vojáci, jsme měli různé výhody. Mohl jsem se jít učit, mohl jsem jít pracovat, co jsem chtěl.“ Velmi negativní dopady svého působení v Haganě na další životní směřování popisuje F.K.: „...a vyšli jsme mezitím na chodník a tam stála Tatra. On najednou povídá: „To je on.“ Tím to skončilo. Vtáhli mě do auta, dostal jsem dvaadvacet let jako izraelský špion. Dali mě do okruhu Slánského. Rok jsem byl vyšetřovaný v Ruzyni, pak jsem se dobrovolně přiznal, naučil jsem se to z paměti a šel jsem pěkně sedět. Dostal jsem dvaadvacet let, navrhovali trest smrti za špionáž pro stát Izrael. ...Zachránili mě soudci z lidu. Důstojníci řekli, že jsem souzený na vlastní přiznání, ale nebyl žádný důkaz. Bylo tam jako důkaz, že mě sledovali čtvrt roku a nic nenašli a to byl důkaz mé rafinovanosti, takovéhle argumenty měli. Dostal jsem dvaadvacet let a šel jsem samozřejmě do Jáchymova. Přišel jsem do uranových dolů na tábor Nikolaj, to byl nejhorší tábor, kam chodili lidé s tresty nad deset let. Říkali mi tam Hagana, protože jsem byl v Haganě, když nechtěli říct žide, tak řekli Hagana. Ale velký antisemitismus tam nebyl. Spisovatel Karel Pecka mně věnoval dvě stránky v Motácích nezvěstnému. Já jsem ani nevěděl, že jsem pro něj něco udělal, on byl se mnou na pokoji. Byl tam Pecka, Votruba, samozřejmě generál Pernický, nynější předseda konfederace, všichni jsme byli pohromadě. Mezitím mě Zdeněk Kesler, teď je předsedou Ústavního soudu, napsal žádost o rehabilitaci, o obnovu řízení. A bylo to tak dobře napsané, že mi to snížili z dvaadvaceti na deset let.“

Další vybraní pamětníci již podobně děsivou zkušenost nesdělují, vypráví především o setkání s budoucí manželkou, usazení se v kibucu v Izraeli. J.Tb.: „Chtěli, abych zůstal a pokračoval ve vojenské kariéře, ale já jsem řekl: "Už od 38. roku, to už je jedenáct let, žiju v nějakém provizoriu a v nejistotě, teď se chci usadit a založit rodinu." Taky jsem se skutečně oženil a žil jsem dál v kibucu, kde jsem dodnes.“ A.La.: „Když to cvičení skončilo, tak jsem se vrátil do Žatce a pracoval jsem dál...Svoji manželku jsem poznal v Žatci... Ona byla taky v Hagana a přišla do Izraele přede mnou, v lednu 1949.“ Případně hovoří o problémech, které však nespojují se svou angažovaností v podpoře Izraele. Jedná se o vojenské instruktory, kteří měli za sebou válečnou zkušenost ze západní fronty. Ačkoli byli perzekvováni, nespátřují v tom spojitost s jejich působením v rámci

akce DI. Politické procesy 50. let se jim vyhnuly. A.M. : „*Ne, nic nevyšetřovali, možná ty... ale u nás nic. Možná, že na velitelství letectva ty, kteří to tam...*“

Vojenští instruktoři získávali po roce 1989 od izraelských úřadů řadu vyznamenání, pořádaly se různé srazy. Jeden z pamětníků však uvádí, že se s ním nikdo nespojil a žádné vyznamenání nedostal, z jeho vyjádření bylo cítit jisté zklamání, K.M.: „*Od Izraelců nic. A žádný styk jsem s nimi neměl, protože oni... Ale se mnou se nespojili, i když o mně museli vědět. Jistá zatrpkllost poněkud opadá, když je narátorovi tazatelem sdělena skutečnost, že bude pozván na vzpomínkovou akci pořádanou izraelskými úřady za účasti izraelského prezidenta, kterého cvičil. K.M.: „Že bych byl do těch Budějovic pozván? To by šlo, já bych tam dojel.“*“

6. Závěr

Díky informacím získaných studiem odborné literatury a archivních pramenů jsem se v práci pokusil v teoretické části diplomové práce přiblížit některá fakta a problémy spojené se vznikem státu Izrael. Zaměřil jsem se na události, které měly vliv na formování izraelské armády, dále jsem se pokusil nastínit společensko-politickou situaci v poválečném Československu a zběžně i jeho mezinárodní zakotvení. Teoretická část posloužila k vytvoření širšího rámce souvislostí pro analýzu a interpretaci orálně historických pramenů. Jak jsem již výše uvedl, musel jsem pracovat s již přepsanými rozhovory, které neobsahovaly všechny náležitosti na orálně historické prameny kladené. Nicméně si myslím, že je třeba ocenit práci tazatelů a narátorů, kteří díky společnému úsilí vytvořili cenný historický pramen.

Výcvikové tábory v Československu vznikly v rámci širší pomoci určené státu Izrael. V souladu se zájmy Sovětského svazu se českoslovenští představitelé snažili poskytnout účinnou pomoc formujícím se izraelským armádním jednotkám. Většinou šlo o poskytnutí výcviku specialistů, kteří nebyli v armádě Izraele zastoupeni v dostatečné míře, případně chyběli úplně. Část výcviku bylo nutné realizovat, díky dodávkám vojenské techniky, s níž neměli izraelští vojáci předchozí zkušenost. Prostřednictvím výcviku izraelských vojáků a československých dobrovolníků se snažili českoslovenští komunisté rozšířit svůj vliv a podpořit domácí izraelskou komunistickou stranu a celkově tak ovlivnit další směřování Izraele do východního bloku v čele se SSSR. Význam pro izraelský stát

měli vojáci vyškolení v Československu značný. Byť většina vojáků vyškolených v ČSR již nestačila zasáhnout do první arabsko-izraelské války, rozvinul se jejich potenciál při dalším budování armády a i mimo ni.

Ze vzpomínek vybraných pamětníků je patrné, že důvody k účasti na aktivitách podporující vznik státu Izrael byly různé, lze však vysledovat, že jednou z hlavních motivací, které se objevovaly u více výpovědí, byl židovský původ narátorů. Jejich kořeny, výchova, víra, to vše směřovalo k tomu, že neváhali a dobrovolně vstupovali do vojenských výcvikových táborů, bojovali v armádě, nasazovali životy, aby podpořili nově vznikající stát. Židovský původ byl určující bez ohledu na to, zda se přikláněli k sionismu či nikoli. Nalezneme tedy jak výpovědi pamětníků, kteří byli sionisté, tak ty, kteří se s daným směrem neztotožňovali. V některých případech se narátoři angažovali spíše pragmaticky, aby se dostali do Izraele, z důvodů špatného chování ze strany majoritní společnosti, kdy jim židovský původ byl na překážku.

Jedním z dalších motivů, které lze vysledovat u dané skupiny pamětníků, které měly vliv na to, že se rozhodly podpořit Izrael, byla jejich předcházející profesní specializace, jejich zkušenosti, které získali během let předchozích a nyní byly uplatitelné a velmi žádoucí pro činnost spojenou s nově vznikajícím státem. Nejčastěji se tak jednalo o letce, osoby s technickým vzděláním, osoby se zkušeností s výcvikem, ti, kteří měli profesní kontakty v oblasti výroby/vývozu zbraní. Často pracovali v utajení, o jejich činnost věděli jen ti, kteří se do daných aktivit také zapojili. Sympatizovali s nově vznikajícím státem a židovský původ nemusel být nutně jediným předpokladem pro podílení se na těchto aktivitách. Z analýzy vybraných narativních rozhovorů je patrné, že nejčastější motivací, které ovlivnila působení pamětníků v zmiňované oblasti je kombinace židovského původu a odborných dovedností, které získali.

Životní osudy pamětníků byly ovlivněny jejich podílením se na podpoře vzniku státu Izrael v letech 1945-1948. Jedná se o pozitivní vzpomínky, kdy si díky působení v Haganě či přesídlením do Izraele našli budoucí manželku, usadili se v nové zemi, budovali si dál kariéru (navázali na zkušenosti z předchozích let a absolvovali další doplňující výcviky), vychovali v nové zemi děti. Někteří z pamětníků nebyli ovlivněni takto zásadně, spíše neutrálně, neboť svoji roli na podpoře vzniku státu Izrael brali jako dočasnou. Je zde však i výpověď pamětníka, jehož osud byl ovlivněn negativně, neboť

v souvislosti se změnou přístupu KSČ k Izraeli byl ve vykonstruovaných procesech označen za špiona a odsouzen na řadu let k odnětí svobody.

Vzpomínky pamětníků jsou jedinečné a přináší nám pohled na subjektivní vnímání dobové situace a umožnili nám o něco lépe porozumět motivaci k účasti ve výcvikových táborech a zároveň dovolili nahlédnout na dopady, jaké daná účast měla na jejich další životní směřování.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek, fond 425

Národní archiv, fond MZV-VA 1945-1951

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, fond: Izrael 1945-1954, Izrael TO-O 1945-1959

Digitální repozitář parlamentní knihovny

Vydané prameny

BULÍNOVÁ, Marie; et. al. (ed.). *Československo a Izrael, 1945-1956: dokumenty*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Historickým ústavem České armády a se Státním ústředním archivem, 1993. 399 s. ISBN 80-85270-12-9

VESELÝ, Zdeněk. (ed.). *Dějiny českého státu v dokumentech*, Praha: Professional Publishing, 2012. 900 s. ISBN 8521214310645

Sbírky zákonů

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé částka 57, roč. 1945

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 11., roč. 1946

Dobový tisk

Věstník Židovské náboženské obce, roč. 10, č. 22

Věstník Židovské náboženské obce, roč. 10, č. 37

Kulturní politika 1945-1946, roč. 1, číslo 5,

Rudé právo – orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa, roč. 29, č. 163, s. 2, č. 168 s. 2, č. 169

Seznam citovaných rozhovorů: (databáze Židovského muzea v Praze)

J. W , muž, nar. 24. 9. 1924, INTERVIEW_JMP_211_representation_628_original

J. T., muž, nar. 6. 12. 1925, INTERVIEW_JMP_224_representation_668_original

J.T. b. , muž, nar. 21. 11. 1925, INTERVIEW_JMP_296_representation_881_original

F. K., muž, nar. 6. 10. 1925, INTERVIEW_JMP_360_representation_1059_original

F.O., žena, nar. 10. 11. 1921, INTERVIEW_JMP_371_representation_1091_original

R.K., muž, nar. 5. 1. 1927, INTERVIEW_JMP_449_representation_1326_original

O.L., muž, nar. 8. 2. 1919, INTERVIEW_JMP_461_representation_1362_original

P.V. muž, nar. 29.4.1921, rozhovor 0028

A.L. muž , nar. 3. 9. 1923, kazeta 1049

A.B.-R, muž, nar. 11. 4. 1930, kazeta 991

L. G., muž, nar. 9. 11. 1914, INTERVIEW_JMP_207_representation_616_original

H. M., muž , nar. 9. 10. 1928 INTERVIEW_JMP_209_representation_622_original

K. M., muž nar. 14. 10. 1911, INTERVIEW_JMP_481_representation_1418_original

M. M., muž, nar. 30. 9. 1923, INTERVIEW_JMP_479_representation_1413_original

J. P., muž, nar. 7. 2. 1919, INTERVIEW_JMP_473_representation_1401_original

A. M., muž, nar. 25. 4. 1921, INTERVIEW_JMP_483_representation_1424_original

M. L., muž, nar. 17. 12. 1913, INTERVIEW_JMP_800_representation_2354_original

Internetové zdroje

<https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k03.pdf/8a05c66b-c633-4e2a-a9a4-622838993b2c?version=1.0>

<http://www.etzel.org.il/english/index.html>

http://info.palmach.org.il/show_item.asp?itemId=8521&levelId=42857&itemType=0

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/haganah.html>

http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res1.htm

<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>

<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/>

Literatura

AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*, Praha: Sefer, 2001. 250 s. ISBN 80-85924-28-5
BABEROWSKI, Jörg. *Rudý teror: dějiny stalinismu*, Praha: Brána, 2004. 221 s. ISBN 80-7243-216-8

BAKA, Igor; et.al. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*, Praha: Ministerstvo obrany ČR- Agentura vojenských informací a služeb, 2005. 348 s. ISBN 80-7278-233-9

BĚLINA Pavel; et. al. *Dějiny zemí Koruny české II.*, Praha; Litomyšl: Paseka, 1992. 328 s. ISBN 80-7185-606-1

BÍLEK Jiří; LÁNÍK Jaroslav; ŠACH Jan. *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí, květen 1945 - květen 1955*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky- Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 197 s. ISBN 80-7278-377-7

BLACK, Ian; MORRIS Benny. *Mossad: izraelské tajné války*, Brno: JOTA, 2006. 625 s. ISBN 80-7217-392-8

BLUMBERG, Arnold. *The History of Israel*, London : Greenwood Press, 1998. 218 s. ISBN 0-313-30224-3

BRENNER, Michael. *Malé dějiny Židů*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2014. 351 s. ISBN 978-80-7432-443-7

BROD Petr. *Židé v poválečném Československu*, in: VEBER Václav (ed.). *Židé v novodobých dějinách*, Praha: Karolinum, 1997. s. 147-163. ISBN 80-7184-423-4

BULLOCK, Alan. *Hitler a Stalin, paralelní životopisy*, Praha: Levné knihy KMa, 2005. 1029 s. ISBN 80-7309-264-6

CICHOPEK-GAJRAJ, Anna. *Beyond Violence: Jewish Survivors in Poland and Slovakia, 1944–48*, Cambridge: Cambridge University Press, 2014. 285 s. ISBN 978-1-107-03666-6

Encyklopedie letadel, Bratislava: Slovo, 1997. 432 s. ISBN 80-85711-29-X

Encyklopedie letectví II. 1939-1945, Praha: Levné knihy KMa, 2008. 325 s. ISBN 978-80-255-0121-4

CUHRA, Jaroslav; et. al. *České země v evropských dějinách, díl čtvrtý od roku 1918*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2006. 359 s. ISBN 80-7185-794-7

ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*, Praha: Grada, 2011. 351 s. ISBN 978-80-247-2910-7

ČEJKA, Marek. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, Brno: Barrister & Principal, 2007. 223 s. ISBN 978-80-87029-19-0

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina, Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno: Barrister & Principal, 2007. 351 s. ISBN 978-80-87029-16-9

ČERMÁKOVÁ, Radka. *Poválečné Československo. Obnovený stát ve střední Evropě*, in: SOUKUPOVÁ, Blanka; SALNER, Peter; LUDVÍKOVÁ, Miroslava (ed.). *Židovská menšina v Československu po druhé světové válce. Od osvobození k nové totalitě*, Praha: Židovské muzeum, 2009. s. 23-36. ISBN 978-80-86889-90-9

DUFEK, Jiří; ŠLOSAR, Vladimír. *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*, in: *Historie a vojenství*, 1993. Roč. 42, č. 1, s. 98-111 ISSN 0018-2583.

FRISCH, Hilel., *The Palestinian Military: between militias and armies*, New York: Routledge, 2008. 218 s. ISBN 978-0-203-92907

GEBHART, Jan; KUKLÍK Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XV.b, s 1938-1945*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2007. 743 s. ISBN 978-80-7185-835-5

GILBERT, Martin. *Churchill a Židé*, Praha: BB/art, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7381-327-7

GILBERT, Martin. *Izrael, dějiny*, Praha: BB art, 2002. 688 s. ISBN 80-7257-740-9

GILBERT, Martin. *Křišťálová noc: předehra záhuby*, Praha: BB/art, 2007. 286 s. ISBN 978-80-7381-028-3

GOLD, Dore. *Boj o Jeruzalém, Radikální islám, Západ a budoucnost Svatého města*, Praha: Garamond, 2014. 366 s. ISBN 978-80-7407-220-8

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II, 1945-1960*, Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1210-0

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 289 s. ISBN 978-80-7419-016-2

HANZLÍK, František; VONDRÁŠEK, Václav. *Armáda v zápase o politickou moc 1945-1948*, Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2006. 399 s. ISBN 80-7278-356-4

HANZLÍK, František, *Bez milosti a slitování, B. Reicin-fanatik rudého teroru*, Praha: Nakladatelství Ostrov, 2011. 352 s. ISBN 978-80-86289-72-4

HELLEBRAND Karel; RADINA, Václav. *Chel ha Avir: Izraelské letectvo*, Cheb: Svět křídel, 1994. 241 s. ISBN 80-85280-24-8

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2

HERZL, Theodor. *Židovský stát, Pokus o moderní řešení židovské otázky*, Praha: Academia, 2009. 139 s. ISBN 978-80-200-1712-3

HOGG, Ian. *Izraelská válečná mašinerie*, Praha: Svojtka & Co., 2008. 200s. ISBN: 978-80-7237-087-0

HONSOVÁ, Karolína; ŠAFIROVÁ, Lucie. *Přátelství v době těžkých zkoušek: Historickosociologická studie o interpersonálních vztazích českých Židů v letech 1938-1948*, in: ŠALANDA, Bohuslav (ed.). *Historická sociologie, Tradiční a moderní z perspektivy historické sociologie*, Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2011. s. 103-124. ISBN 978-80-86879-30-7

HOWARD, M. Sachar. *A history of Israel from the rise of zionism to our time*, New York: Press, 1996. 1270 s. ISBN 978-0375711329

CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka, VI. díl, Triumf a tragédie*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 688 s. ISBN 80-7106-747-4

JOHNSON, Paul. *Dějiny 20. století*, Praha: Rozmluvy, 1991. 845 s. ISBN 80-85336-07-3

JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*, Praha: Rozmluvy, 1995. 591 s. ISBN 80-85336-31-6

KALINOVÁ, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 119 s. ISBN 80-7285-043-1

KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. 336 s. ISBN 80-7185-616-9

KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost: 1945-1948 historie a vznik STB jako mocenského nástroje KSČ*, Praha: Plus, 2015. 490 s. ISBN 978-80-259-0364-3

KELLNER, Ludvík. *Účast Československa při zrodu Izraele*, in: *Dějiny a současnost*, 1992. Roč. 14, č. 6, s. 37-41. ISSN 0418-5129

KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael, od založení do dneška 1948-2013*, Praha: Vyšehrad, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7429-295-8

KRUPP, Michael, *Sionismus a stát Izrael: historický nástin*, Praha: Vyšehrad, 1999. 242 s. ISBN 80-7021-265-9

KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt*, Brno: L. Marek, 2000. 311 s. ISBN 80-86263-09-6

LAQUER, Walter. *Měníci se tvář antisemitismu, od starověku do dnešních dnů*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0

LOZOVIUKOVÁ, Kateřina. *Ghetto Terezín a Mimořádný lidový soud v Litoměřicích v letech 1945-1948*, in: HAMÁČKOVÁ, Vlastimila. *Židé v Čechách, Sborník ze semináře konaného v říjnu 2006 v Liberci*, Praha: Židovské muzeum v Praze, 2007. s. 71-96 ISBN 978-80-86889-58-0

MALÝ, Milan, TRNKA, Bohuš. *Izraelští letci v Českých Budějovicích: Sborník vzpomínek a dokumentů k 50. výročí vzniku svobodného Státu Izrael a výcviku jeho vojenských letců*, České Budějovice : Úřad města České Budějovice, 1998. 95 s. ISBN 80-238-2499-6

MAREK, Vladimír. *Hedvábný hrot, Československé, české a slovenské speciální výsadkové jednotky*, Praha: Naše vojsko, 2006. 231 s. ISBN 80-206-0846-X

MENDEL, Miloš., *Náboženství v boji o Palestinu*, Brno: Atlantis, 2000. 248 s. ISBN 80-7108-189-2

MUZIKÁŘ, Jozef. *Palestinská otázka*, Praha: Academia, 1983. 255 s. ISBN 509-21-826

NÁLEVKA, Vladimír. *Studená válka*, Praha: TRITON, 2003. 234 s. ISBN 80-7254-327-X

NEPALOVÁ, Šárka. *Židovská menšina v Čechách a na Moravě v letech 1945-1948*, in: KÁRNÝ, Miroslav; LORENCOVÁ, Eva (ed.). *Terezínské studie a dokumenty 1999*, Praha: Institut Terezínské iniciativy, Academia, 1999. s. 314-338. ISBN 80-200-0746-6

NĚMEČEK, Václav. *Československá letadla II. 1945-1984*, Praha: Naše vojsko, 1984. 246 s.

NOVOTNÁ, Hedvika. *Dozvuky protektorátu v poválečném Československu- dekulivace společnosti*, in: SOUKUPOVÁ, Blanka; MATĚJČEK, Jiří; MACHAČOVÁ, Jana (ed.). *Konference Vývoj obecné kultury, kultivace a dekulivace společnosti českých zemí 1800-2000 : Praha, 15. a 16. září 2004*, Opava: Slezské zemské muzeum; Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2004. [sv.] 11. s. 162-169 ISBN 80-86224-48-1

NOVOTNÁ, Hedvika. *Konstrukce individuální a kolektivní paměti na příkladu židovské menšiny v Českých zemích po druhé světové válce*. in: Salner Peter, Vrzgulová Monika. *Reflexie holocaustu*. Bratislava: Zing Print, 2010 s. 49–64. ISBN 978-80-88997-43-6

NOVOTNÝ, Vladimír; et al. *Dějiny Prahy II.: od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*, Praha; Litomyšl: Paseka, 1998. 565 s. ISBN 80-7185-142-6

PEHR, Michal. *Zápas o nové Československo 1939 – 1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 237 s. ISBN 978-80-7422-082-1

PEJČOCH, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu*, in: *Historie a vojenství*. 2011. Roč. 60, č. 2, s. 4-21. ISSN 0018-2583

ROTHENBERG, Gunther E. *The anatomy of the Israeli army*, New York: Hippocrene Books, Inc., 1979. 256 s. ISBN 88254-491-8

RUCKER, Laurent. *Stalin, Izrael a Židé*, Praha: Rybka Publishers, 2001. 313 s. ISBN 80-86182-53-3

RUPNIK, Jacques. *Dějiny komunistické strany Československa, od počátků do převzetí moci*, Praha: Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4

SADEK, Vladimír. *Židé, dějiny a kultura*, Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997. 144 s. ISBN 80-85608-17-0

SCHUBERT, Kurt. *Dějiny Židů*, Praha: NS Svoboda, 2003. 132 s. ISBN 80-205-1036-2

SHAPIRA, A. *Israel : A History*, The Schusterman Series in Israel Studies. Waltham: Brandeis University Press, 2012. 502 s. ISBN 978-1-61168-352-3

SOUKUPOVÁ, Blanka. *Židé a reprezentace v českých zemích v letech 1945-1948 (mezi režimem, židovstvím a judaismem)*, in: SOUKUPOVÁ, Blanka; SALNER, Peter; LUDVÍKOVÁ, Miroslava (ed.). *Židovská menšina v Československu po druhé světové válce. Od osvobození k nové totalitě*, Praha: Židovské muzeum, 2009. s. 55-81. ISBN 978-80-86889-90-9

TERNER, Erich. *Dějiny státu Izrael*, Pardubice: KORA, 1991. 266 s. ISBN 80-901092-0-9

TOWNSHEND, Charles, *The Oxford History of Modern War*, Oxford: University Press, 2005. 423 s. ISBN 978-0192806451

VANĚK, Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha: Ústav soudobých dějin AV ČR, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1

VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 175 s. ISBN 80-7285-045-8

VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*, Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze- Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. 293 s. ISBN 978-80-87398-11-1

ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha: Leges, 2010. 434 s. ISBN 978-80-87212-38-7

ZÍDEK, Petr; SIEBER, Karel. *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*,
Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. 394 s. ISBN 978-80-86506-76-0

ZOUPĽNA, Jan. *Od jišuvu k Izraeli, Formování izraelských mocenských elit 1919-1949*,
Praha: Libri, 2007. 327 s. ISBN 978-80-7277-336-7